

JURIDISKA FAKULTETEN

VID LUNDS UNIVERSITET

Ulrika Malmberg

Havet, plasten och ansvaret

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Britta Sjöstedt

Termin: VT23

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Introduktion	5
1.2 Syfte och frågeställning	6
1.3 Metod	7
1.4 Material	8
1.5 Forskningsläge	9
1.6 Avgränsning	9
1.7 Disposition	10
2 VAD ÄR DEN EGENTLIGA MILJÖPROBLEMATIKEN?	11
2.1 Plaståldern	11
2.2 Plasten i havsmiljön	12
2.3 Plastens väg till det fria havet	14
3 EN EFTERLÄNGTAD RESOLUTION	17
4 REGLERING AV HAVEN	20
4.1 Havsrättskonventionen	20
4.2 Det fria havet	22
4.3 Det marina skyddet av havet enligt UNCLOS	23
4.4 MARPOL och Londonprotokollet	26
4.4.1 MARPOL	27
4.4.2 Londonprotokollet	30
5 INTERNATIONELLA MILJÖRÄTTSLIGA PRINCIPER	33

5.1 Principen om <i>no-harm</i> och <i>prevention</i>	33
5.1.1 Principen om <i>no-harm</i>	34
5.1.2 Principen om <i>prevention</i>	36
5.2 Principen om att förorenaren betalar	38
5.2.1 Att implementera PPP	39
5.2.2 Externa effekter	41
5.3 Principen om gemensamma men differentierande ansvar	43
5.3.1 Differentierande bemötanden inom internationell miljö rätt	43
5.3.2 De två dimensionerna av CBDR	45
5.3.3 Att tillämpa CBDR i internationella miljöavtal	46
5.3.4 Implementering och assistans	47
5.3.4.1 Kapacitetsuppbyggnad och omfördelning av resurser	48
5.3.4.2 Finansiell assistans	49
5.3.4.2.1 Global Environment Facility	49
5.3.4.2.2 Multilateral funds (MLF)	50
5.3.4.3 Tekniköverföring	51
6 EN NY REGLERING	53
6.1 Resolutionen	54
6.2 Havet och konventionerna	55
6.3 Internationell miljö rätt i enlighet med rättsprinciperna	58
7 SLUTSATS	62
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	65

Summary

This thesis concludes that the common but differentiated responsibility principle is applied with the best results of the global responsibility to clean up the high sea from plastic pollution. The principle confirms that there is a historical responsibility for the plastic pollution that exists still today but has been in the ocean for decades. It is the developed states that hold a historical responsibility, and they should be assigned the task to start the clean-up. The paper includes a chapter about plastic in the marine environment and the damages it causes to it. The essay also review UNEA:s new resolution 5/14 End plastic pollution: towards an international legally binding instrument that discusses a new legal binding instrument to regulate plastic in our environment, and specifically the oceans. In the paper three conventions, United Nations Convention on the Law of the Sea, Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter and The International Convention for the Prevention of Pollution from Ships, and four principles of international environmental law, no-harm, prevention principle, polluter-pays principle and common but differentiated responsibilities, to try to find an answer to how international law can use the already recognized legal sources on the plastic pollution in the high seas where there is no claim of sovereignty and how a sectioning of responsibility can be done so fairly between the states of the world.

Sammanfattning

Denna examensuppsats resulterar med att principen om gemensamt men differentierande ansvar tillämpas med bästa resultat på det globala ansvaret att städa upp det fria havet från plastföroreningen, och att principen bekräftar att det föreligger ett historiskt ansvar för redan genomförda föroreningar av havet med plast. Även om uppstädningen är ett globalt samarbete är det industriländerna som har tillgång till finansiering och den nödvändiga tekniken. Det är industriländerna som innehar ett historiskt ansvar och som ska ta det största ansvaret och tilldelas uppgiften att påbörja rensningen av det fria havet från plast. Uppsatsen innehåller ett kapitel om naturvetenskapliga fakta om plast i havsmiljö och vilken skada den gör. Det inkluderas också ett avsnitt om UNEA:s nya resolution 5/14 *End plastic pollution: towards an international legally binding instrument* om plast i naturen och det utreds om den har potential att lyckas tilldela ansvar för uppstädningen av den redan förekommande plasten i haven. Uppsatsen utreder tre konventioner, havsrättskonventionen, MARPOL och Londonprotokollet, och fyra folkrättsligt erkända rättsprinciper, principen om *no-harm*, preventionsprincipen, principen om förorenaren betalar och principen om gemensamt men differentierande ansvar, för att försöka hitta ett svar på hur folkrätten kan använda de redan erkända rättskällorna på plastföroreningen på det fria havet där det fattas jurisdiktion och hur en rättvis ansvarsfördelning mellan världens stater kan utformas.

Förord

Stort tack till Britta Sjöstedt och Helga Asgeirsdottir! Jag hade aldrig klarat detta utan ert fantastiska stöd.

Förkortningar

CBD	Konventionen om biologisk mångfald
CBDR	The Principle of Common but Differentiated Responsibility, principen om gemensamma men differentierande ansvar
EEZ	Exklusiv ekonomisk zon
EPS	Expanderad polystyren
EU	Europeiska unionen
FEUF	Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
FN	Förenta nationerna
GEF	Global Environment Facility
GPGP	Great Pacific Garbage Patch
ICJ	The International Court of Justice
IMO	International Maritime Organization
INC	Intergovernmental Negotiating Committee
LK	Londonkonventionen, the 1972 London Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and other Matter
LP	Londonprotokollet, 1996 års protokoll (SÖ 2000:48) till 1972 års konvention (SÖ 1974:8) om förhindrandet av havsföroreningar till följd av dumpning av avfall och annat material.
M	Sjömil
MARPOL	The International Convention for the Prevention of Pollution from Ships
MLF	Multilateral fonds
MP	Montrealprotokollet
OECD	The Organisation for Economic Co-operation and Development
ODS	Ozone-depleting substances
PE	Polyeten
PET	Polyeteneraftalat
POPs	Stockholmskonventionen om långlivad organiska föroreningar
PP	Polypropen
PPP	The Polluter Pays Principle
PS	Polystyrene
PVC	Polyvinylklorid
PUR	Polyuretan
SAIMC	Den globala kemikaliestrategin
UNCLOS	Förenta nationernas havsrättskonvention
UNEA	United Nations Environment Assembly
UNEP	United Nations Environment Programme
UNFCCC	Förenta nationernas ramkonvention om klimatförändringar

1 Inledning

1.1 Introduktion

Plast anses vara den största, skadligaste och mest långlivade biten av marint avfall.¹ Idag finns det inget instrument som reglerar den plasten som existerar i våra hav. Utgångspunkten för denna uppsats är att försöka hitta en folkrättslig metod för att genomföra uppstädningen av plastföroreningen ur haven. Plastföroreningar är ett globalt dilemma. Varje minut dumpas mängden plast ekvivalent till en sopbil i våra hav. Av 9,2 miljarder ton plast som producerats mellan 1950-2017 har ungefär 7 miljarder ton blivit plastavfall som hamnat på deponier eller dumpats i naturen.² Marint skräp och plastföroreningar är ett allvarligt hot mot allt marint liv. Den mest skadliga och långlivade fraktionen av marint skräp är plasten, vilket utgör minst 85 procent av den totala mängden marint avfall. Plasten kan leda till dödliga samt allvarligt skadliga effekter på djur. Effekterna kan innebära intrassling, svält, drunkning, inre skador, kvävning och syrebrist, fysiologisk stress och toxikologiska skador.³ När plast bryts ner i marina miljöer skapas mikroplaster, syntetiska och cellulosahaltiga mikrofibrer, giftiga kemikalier, metaller och mikroföreningar i vatten och sediment, som till slut påverkar de marina näringskedjorna.⁴ Genom sin effekt på plankton kan plasten också påverka och förändra det globala kolkretsloppet.⁵ I dagsläget finns det inget folkrättsligt instrument för att behandla och hantera plasten som idag finns i våra hav.

Den 2 mars 2022 i Nairobi blev en historisk dag när församlingen, för FN:s miljöprogram (UNEP⁶), UNEA⁷, vid det femte sessionsmöte (UNEA-5) stödde och godkände en resolution med syfte att begränsa och stoppa den globala marina plastföroreningen. I resolutionen ska stater åta sig att utveckla ett juridiskt bindande avtal för att kunna förverkliga dessa ambitioner. Resolutionen, *5/14 End plastic pollution: towards an international legally binding instrument*, som är baserad på tre utkast från olika stater, inrättar en mellanstatlig kommitté (Intergovernmental Negotiating Committee, INC) vars uppgifter kommer att påbörjas 2022 med ambition att ha ett färdigställt utkast av ett folkrättsligt bindande avtal till slutet av 2024. Kommittén ska

---

¹ From Pollution to Solution: A Global Assessment of Marine Litter and Plastic Pollution – UNEP 2021, s.14.

²² <https://www.unep.org/plastic-pollution> (besökt 01/09/2022).

³ From Pollution to Solution: A Global Assessment of Marine Litter and Plastic Pollution – UNEP 2021. p.14

⁴ From Pollution to Solution: A Global Assessment of Marine Litter and Plastic Pollution – UNEP 2021. p.14

⁵ From Pollution to Solution: A Global Assessment of Marine Litter and Plastic Pollution – UNEP 2021. p.14

⁶ United Nations Environment Programme (<https://www.unep.org/>).

⁷ United Nations Environment Assembly – är världens högsta beslutsfattande organet på miljöområdet (<https://www.unep.org/environmentassembly/about-united-nations-environment-assembly>).

presentera ett rättsligt bindande instrument med olika alternativ för att hantera hela livscykeln av plasten och bl.a. främja det internationella samarbetet för att underlätta tillgången av teknik samt vetenskapligt och tekniskt samarbete.⁸

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med detta examensarbete är att utreda hur folkrätten tillämpas för att fastställa rättvist ansvar, mellan stater, vid uppstädningen av plasten ur haven. Syftet är inte att skapa ett folkrättsligt instrument, utan snarare att undersöka vilka folkrättsliga hjälpmedel som är väl etablerade och respekterade inom den internationella rätten och som kan komma att användas som grundstenar för ett nytt instrument, eller möjligtvis komplettering av redan existerande konventioner. Underlaget som denna uppsats koncentrerar sig på är själva uppstädningen av existerande plast i haven, och inte processen för att eliminera tillförseln av plast ut i haven eller hur hela plastens livscykel ska hanteras. Ändamålet är att undersöka och redogöra för de olika folkrättsliga principerna samt konventioner som det nya instrumentet kan komma att formas kring och av.

Ändamålet är att försöka utforma ett förslag till ett internationellt instrument som kan skapa en tydlig och rättvis ansvarsfördelning mellan stater samtidigt som det måste beaktas att olika nationer har olika förutsättningar och bidragit till krisläget i olika utsträckningar. Rättvist innebär att det ska beaktas att vissa stater drabbas hårdare än andra, att vissa länder exporterar sitt avfall till länder som saknar kapacitet eller möjlighet att hantera importen av avfallet och det hamnar på deponier istället, som sedan förs ut i haven från flodernas mynningar, vissa stater har bidragit i större utsträckning till föroreningen och det finns ett historiskt ansvar att uppfylla. Det är även väsentligt att beakta att föroreningen av plast är gränsöverskridande och kan härstamma från en nation, men på grund av ström och vind förs in på annan stats territorium, eller fortsätter ut till det öppna havet. Examensarbetet ska bl.a. undersöka hur UNEA:s resolutionen 5/14 *End plastic pollution: towards an international legally binding instrument* kan användas som utgångspunkt för ett nytt juridiskt bindande avtal som för stater tydligt delar upp skyldigheter att samarbeta i olika utsträckning med tömningen av havet från plast. Anledningen till ett bindande instrument är att det tydligt ska, och måste, framgå hur ansvaret är uppdelat, för att det faktiskt ska vara möjligt för alla stater att veta sina skyldigheter, så att uppstädningen faktiskt kommer i gång, och att tillförseln av plast i haven upphör så snart som möjligt.

Det kan finnas behov av en eftertanke här för att det inte ska vara möjligt att avsäga sig ansvaret sitt avfall endast för att man har exporterat det, utan att det föreligger skyldigheter att försäkra sig att importland också besitter aktuell kompetensen och förmåga att faktiskt behandla avfallet på ett korrekt och miljösäkert sätt. Ifall ett land exporterat sitt avfall i stora mängder till ett utvecklingsland vars avfallshantering är bristande och det importlandet inte

---

⁸ <https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/historic-day-campaign-beat-plastic-pollution-nations-commit-develop> (besökt 2022-09-05).

har en fungerande avfallshantering och behandling, ska exportlandet fortsätta ha ansvar över avfallet och frågan är hur långtgående det ansvaret eller skyldigheten kan vara.

Frågeställningen för uppsatsen blir följande: Hur regleras statsansvaret i folkrätten i fråga om uppstädningen av plast ur den marina miljön på det fria havet? Hur ska ett nytt folkrättsligt instrument kunna utformas för att rättvist fördela ansvaret mellan stater i fråga om uppstädningen av plasten ur den marina miljön på det fria havet?

1.3 Metod

I uppsatsen kommer den rättsdogmatiska metoden att tillämpas. Uppsatsen kommer att utreda hur internationellt erkända miljörättsliga principer och konventioner kan tillämpas för att härleda statsansvar för uppstädningen av plast i havet. Anledningen till att rättsdogmatisk metod väljs att tillämpas på uppsatsens frågeställning är för att gällande internationell miljörätt, inkl. erkända miljörättsliga principer undersöks. I uppsatsen utreds vad är gällande rätt är, om den är tillräcklig och om det krävs någon förändring för att kunna svara på frågeställningen.

Den rättsdogmatiska metoden är utmärkande för rättsvetenskapen och tillämpas för att analysera gällande rätt och hur lagen bör tillämpas. Utgångspunkten för att analysera folkrätten utifrån denna metod är art. 38 i ICJ⁹-stadgan:

“The court, whose function is to decide in accordance with international law such disputes as we submitted to it, shall apply: a. international conventions, whether general or particular, establishing rules expressly recognized by contesting states; b. international custom, as evidence of a general practice accepted as law; c. the general principles of law recognized by civilized nations; d. subject to the provisions of art. 59, judicial decisions and teaching of the most highly qualified publicists of the various nations, as subsidiary means for the determination of the rules of law.”¹⁰

Till dessa rättskällor hör internationella överenskommelser, internationell sedvanerätt och generella principer. I uppsatsen kommer främst internationella överenskommelser i form av konventioner och internationell sedvanerätt, främst miljörättsliga principer, att undersökas. Uppsatsen undersöker även andra internationella instrument som utvecklats av internationella organisationer samt icke-obligatoriska instrument (soft-law, rättsprinciper) som i praktiken används i stor utsträckning. Även subsidiära

---

⁹ International Court of Justice, se <https://icj-cij.org/home> (besökt 01.05.2023).

¹⁰ ICJ-stadgan, se <https://www.icj-cij.org/statute> (besökt 30.04.2023).

rättskällor inom folkrätten som branschpraxis och juridisk doktrin som består av litteratur och artiklar som författats av juridiska forskare inkluderas.¹¹

Det går att utläsa fem olika källor av folkrätten från art. 38(1) ICJ-stadgan: konventioner; internationell sedvanerätt; allmänna rättsprinciper; rättsliga beslut; och läran från de mest kvalificerade författarna från de olika nationerna. Konventioner, sedvänjor och allmänna principer behandlar process av lagstiftandet, medan rättsliga beslut och doktrinen, även konventionstexter, innehåller internationella rättsnormer. För att diskutera folkrättens källor är den vanligaste utgångspunkten art. 38 ICJ-stadgan eftersom den är den mest auktoritativa och heltäckande listan över källor. ICJ, som är det äldsta internationella rättsorganet, är FN:s främsta rättsliga organ vilket gör att listan över källor i art. 38 väger tungt och är en referenspunkt för andra internationella domstolar och tribunaler.¹² I uppsatsen kommer främst konventioner och rättsprinciper att utforskas som folkrättsligt erkända rättskällor.

1.4 Material

I uppsatsen används internationella källor och juridiska skrifter. I uppsatsen utreds havsrättskonventionen, MARPOL och, Londonprotokollet eftersom dessa tre konventioner både reglerar transport på det fria havet och skydd för den marina miljön. Juridisk litteratur och artiklar används för att få kontext kring ämnet och ge information kring konventionstexterna och principerna som är relevanta för uppsatsen. Litteraturen och artiklarna har också brukats för diskussionen kring de olika internationella miljörättsliga principerna eftersom dessa principer genomsyrar även andra delar av folkrätten. Principerna är välkända och därför också relativt utförligt diskuterade i folkrättsligt sammanhang. Artiklar har både varit av rättsvetenskaplig samt naturvetenskaplig natur.

Jag har även vänt mig till olika källor från naturorganisationer och FN som varit flitiga med att samla in information om plast och dess påverkan på miljön. Organisationers hemsidor har i viss utsträckning använts vid insamlandet av mer grundläggande information, eftersom dessa hemsidor oftast ger en bra sammanfattning av vad organisationen arbetar med. Vissa miljörättsliga organisationer har tagit fram grundliga och noggranna informationshäften för att presentera ett föreliggande miljöproblem, bland annat plasten som är relevant för förevarande uppsats. Dessa informationshäften har använts i viss utsträckning för att, som framkommer i kapitel två, försöka visa på det akuta läget som haven befinner sig i nuvarande stund och varför det är angeläget att vidta åtgärder.

---

¹¹ Bokareva, Olean, *Multimodal Transportation under the Rotterdam Rules: Legal Implications for European Carriage of Goods and Quest for Uniformity*, 2015, Lund.

¹² Rose, Cecily et.al., *An introduction to public international law 2022*, Cambridge, s. 15-17.

1.5 Forskningsläge

Som presenterats ovan är syftet med examensarbetet att undersöka vilka möjligheter som existerar för att utveckla en rättvis ansvarsfördelning med avseende av uppstädningen av den marina miljön på det fria havet från plastföroreningen. Ämnet är aktuellt och relevant i dagsläget och det föreligger egentligen ett akut behov att avhjälpa de marina miljöerna och dess liv från plastföroreningen. Det är ett område där forskningsläget är aktivt, men det är svårt att hitta källor som har denna problematik som grund. Jag har fått leta och pussla ihop från olika källor för att få en sammanhängande text där det går att dra en slutsats. Konventionerna som behandlas i uppsatsen är emellertid från början av 70- och 80-talet. Även rättsprinciperna är relativt gamla. Både instrumenten och principerna har utvecklats och förändrats genom bl.a. protokoll och rättspraxis, vilket har gjort vissa källor delvis föråldrad och obsoleta. Folkrätten är inte heller helt tydlig alltid. Folkrätten har en tendens att lämna konventionstexter och principer öppna för olika tolkningar. Doktrinen och rättsfall kan avhjälpa när det föreligger olika tolkningar, i ett försök att hitta någon klarhet i frågan. Det finns "*codes of conduct*" att förhålla sig till som oftast sätter gränser för vad som är allmänt accepterat.

I uppsatsen presenteras inte endast juridiska källor och fakta, utan även naturvetenskaplig information för att läsaren ska kunna få en grundligare förståelse varför den existerande plasten i haven är farlig och skall betraktas som en förorening. Det är viktigt att öka förståelsen av att endast ett preventivt arbete inte kan rädda eller göra bot på den skada som redan skett i och med plastens närvaro i haven och dess oförmåga att brytas ner naturligt. Forskningsläget på detta område är massivt och det finns överväldigande mycket information som framställts och presenterats i olika studier från flertal olika organisationer och forskare. Det svåra är att många naturvetenskapliga undersökningar har olika förutsättningar och utgångspunkter och det är nästintill omöjligt att täcka hela havet, eller alla floder vilket gör att mycket data som presenteras inte riktigt stämmer överens med annan. Lösningen som jag valt att tillämpa är att presentera de olika källorna med de olika utgångspunkterna och berätta varför informationen skiljer sig för att kunna förmedla en ärlig utredning av vilket tillstånd havet befinner sig idag.

1.6 Avgränsning

Förevarande uppsats fokuserar på ansvaret för redan förekommande plast i haven och inte de förebyggande åtgärder som kommer krävas för att strypa framtida tillskott av plastförorening till haven. Det känns viktigt att lyfta att detta inte är en total lösning för den globala plastföroreningsproblematiken. Det måste ageras preventivt lika mycket att stoppa tillflödet av plast till havet som att faktiskt rensa bort det som redan finns.

Baselkonventionen kommer inte att diskuteras i uppsatsen. Skälet för beslutet är att Baselkonventionen reglerar farligt avfall mellan två stater. Det handlar

inte om bortskaffning av avfallet på havet genom t.ex. dumpning utan snarare förflyttning av avfall från en hamnstat till en annan. Även om fartyget som transporterar tillfälligt befinner sig på det fria havet är det ändå inte relevant för uppställningen och därför anser jag att det faller utanför frågeställningens ram.¹³ Det finns ett nytt instrument som ska reglera biologisk mångfald på havsbotten bortom nationell jurisdiktion¹⁴. Om instrumentet hade trätt i kraft och varit aktivt i några år hade det varit en viktig konvention att diskutera eftersom den ska reglera stater på ett område som totalt saknar statsuveränitet. I dagsläget är det inte situationen och kommer därmed inte att utredas.

I uppsatsen diskuteras inte de olika ekonomiska skador som sker på turismen eller sjöfarten på grund av plastförorening. Uppsatsen kommer inte att redogöra för hur processen går till vid framtagandet av ett nytt bindande folkrättsligt instrument. Det är inte meningen att redogöra för plastens hela livscykel. Uppsatsen fokuserar endast på problematiken att tömma havet, och inte hur plasten ska behandlas när den väl är uppsamlad från havet. För sådan information får man vända sig till andra texter. Det är det redan existerande plasten i havet som är centralt i uppsatsen, och det är den juridiska lösningen och fördelning av uppställningsansvar mellan världens nationer som är av intresse att reglera. Även om det nya instrumentet, som idag förbereds av FN, som ska presenteras år 2024 ska behandla plastens hela livscykel, kommer inte denna uppsats att göra det.

1.7 Disposition

Uppsatsen kommer börja efter detta introduktionskapitel med att berätta lite naturvetenskapligt övergripande kapitel om plasten i havet, hur plast påverkas av den marina miljön och vilka faror det finns med att ha så pass mycket plast i haven som det är i dagsläget. Det kommer alltså presenteras lite mera konkreta naturvetenskapliga fakta för att läsaren ska få en förståelse att det faktiskt föreligger ett akut behov som kräver handling nu. I tredje kapitlet kommer resolutionen 5/14, som är startfältet för det framtida instrumentet som ska reglera den globala plastföroreningen, för att undersöka vad som tas upp och antas vara av vikt vid utformandet av ett nytt instrument. I fjärde kapitlet fortsätter uppsatsen med att diskutera den existerande regleringen av havet och utsläpp på havet. Först presenteras hur havet är uppdelat för att ge läsaren förståelse för vad det fria havet innebär. Sen presenteras konventioner lite närmare som reglerar förorening på det fria havet för att söka om, det finns någon aktiv reglering idag som presenterar en liknande ansvarsfördelning samtidigt som det är i samma miljö. I femte kapitlet redogörs för internationella miljörättsliga principer för att utreda om någon kan vara relevant för att tillämpa på uppsatsen dilemma, dvs. ansvarsfördelningen för uppställningen av haven. I sjätte kapitlet diskuteras vad som kommit fram i uppsatsen, för att sen avslutas i ett sista kapitel med en slutsats.

---

¹³ Se Baselkonventionens hemsida, <http://www.basel.int/> (besökt 25.04.2023).

¹⁴ Se <https://www.un.org/bbnj/> (besökt 25.04.2023).

2 Vad är den egentliga miljöproblematiken?

I förevarande avsnitt kommer fakta om plast att presenteras. Motivet till att ha med ett mindre rättsvetenskapligt avsnitt, med mera fokus på den naturvetenskapliga problematiken, är nödvändig för att försöka i viss mån förklara rådande omständigheter och vilket miljömässigt tillstånd havet befinner sig i idag i anslutning till förorening av plast.

2.1 Plaståldern

Plast är ett av de billigaste materialen i världen. Så pass billig att många företag har råd att ge bort det i reklamsyfte. Problemet med prislappen på plastprodukten är att den inte speglar det verkliga marknadspriset, och tar ingen hänsyn till den osynlig kostnaden som i slutänden hamnar på den offentliga sektorn, skattebetalarna och havsmiljön bl.a.¹⁵ Vi befinner oss i den så kallade *plaståldern*. Plastproduktionen har fördubblats de senaste två decennierna och kan förväntas att mer än tredubblas till år 2050. Varje år produceras mer än 200 miljoner ton av kommunavfall av endast plast. 200 miljoner ton är nästan lika med 523 biljoner plasticsugrör. Lagda på rad skulle dessa sugrör kunna räckta runt jorden 2.8 miljoner gånger. Ungefär behandlas 40 procent av plasten felaktigt. 47 procent av den plasten hamnar sedan i naturen på grund av bristfällig hantering, och blir till plastförorening. Mer än 11 miljoner ton av plast hamnar slutligen i haven varje år. Oro för plastförorening i haven uppstod redan under 1970-talet då rapporter publicerades angående plastkulor i Nordatlanten, och har sedan upptäckten av *The Great Pacific Garbage Patch* (GPGP), ett stort område där plast ansamlas, under år 1977 varit ett växande orosmoment för ett växande och utvecklande samhälle.¹⁶

Mängden av marin nedskräpning och plastföroreningar har ökat kraftigt. Om världen inte väljer att vidta åtgärder nu beräknas utsläpp av plastavfall till vattenekosystemen nästan tredubblas till år 2040. Alla världens hav är i fara på grund av omfattningen och den snabbt ökande mängden av marint skräp och plastföroreningar. Plast, inkl. mikroplast, är nu allmänt förekommande i våra vattendrag. Plast har t.o.m. gett namn till en ny marin mikrobiell livsmiljö, ”*the plastisphere*”, eller översatt plastisfär på svenska. Mängden plast i haven har uppskattats till cirka 75–199 miljoner ton, trots nuvarande initiativ och ansträngningar. Beroende på vilken metod man tillämpar blir uppskattningen av årliga globala utsläpp från landbaserade källor i haven olika. Om man tillämpar en *business-as-usual-approach* med brist på andra

---

¹⁵ <https://www.wwf.org.au/news/blogs/the-true-cost-of-plastics> (besökt 25.01.2023).

¹⁶ WWF report, *Plastics: the costs to society, the environment and the economy*, sept. 2021, report for WWF by Dalberg, s. 10.

nödvändiga ingrepp kommer mängden plastföroreningar tredubblas från cirka 9–14 miljoner ton per år, från år 2016, till en beräknad 23–37 miljoner ton per år till år 2040. Ifall en annan räkningsmetod tillämpas kommer föroreningarna av plast öka till 53 miljoner ton per år till år 2030, från 19–23 miljoner ton per år 2016.¹⁷

Plastens unika egenskaper har inneburit att den fått en stor betydelse i vårt samhälle. Plast är oftast lätt, motståndskraftigt, vattentät och billig. Dess beskaffenhet har lett till etablering av plast som *the go to material* för många diverse produkter, allt ifrån kläder till vetenskapliga instrument etc. Plast har en tydlig och viktig roll i samhället. Plast används flitigt inom matindustrin för att säkerställa och skydda maten och dess konsumenter. Plastförpackning kring mat innebär ett förebyggande mot matsvinn, samt skyddar från kontaminationer som sjukdomar och förlänger hållbarheten. Ökad produktion av plast har även lett till en ökad plastförorening i haven. Ju mer viktig plasten blivit för samhället desto mer har förbrukningen av plast också ökat. Det mesta av plasten är framtagen för engångsanvändning. En sådan ökning har också lett till en dramatisk ökning av plastavfall.¹⁸

2.2 Plasten i havsmiljön

I förevarande uppsats diskuteras bara lite kort om plastens egenskaper, och det kommer endast snabbt presenteras hur kategoriseringen av plast görs i detta sammanhang.¹⁹ Plast är ett material som är uppgjort av polymerer, som är molekyler som har kedjeliknande molekylstruktur. Polymererna tillverkas vanligtvis med olika kemikalier för att förändra materialets struktur, som mjukgörare, färgämnen och stabiliseringsmedel.²⁰ Molekylerna som skapar plastmaterialet kommer nästan uteslutande från råolja. Råoljan genomgår en rad olika behandlingar på ett oljeraffinaderi innan den skickas ut till plastindustrin som etan, propen, styren och andra monomerer som ingår i plast.²¹ Det finns två huvudklasser av plast: termoplast och hårdplast. Termoplast är vad som i folkmun kallas plast. Vanliga sorter av plast är polyeten (PE), polyeteneraftalat (PET), polypropen (PP), polyvinylklorid (PVC) och polystyren (PS samt expanderad EPS). Hårdplast kan inte omformas genom smältning när det väl formats. Vanliga exempel av hårdplast är bl.a. polyuretan (PUR). Plast tillverkas vanligtvis av fossila bränslen men biomassa börjar användas allt mera.²² Olika sorters polymerer har många olika egenskaper, vilket också påverkar deras beteende i havsmiljön. Det är bl.a. densiteten i relation till saltvattnet som är relevant.

---

¹⁷ From Pollution to Solution: A Global Assessment of Marine Litter and Plastic Pollution – UNEP 2021, p.14

¹⁸ WWF report, Plastics: the costs to society, the environment and the economy, sept. 2021, report for WWF by Dalberg, s. 10

¹⁹ Addressing Marine Plastics: A Systemic Approach – Stocktaking Report, s. 19-21.

²⁰ Addressing Marine Plastics: A Systemic Approach, Stocktaking Report, s. 19

²¹ <https://www.kemi.se/kemikalier-i vardagen/kemikalier-i-material/plast/det-har-ar-plast> (besökt 11.01.2023).

²² UNEP Marine Plastic Debris and Microplastics – Global lessons and research to inspire action and guide policy change, 2016. Chapter 4 Plastics: p.26.

Bara PE och PP kan förväntas att flyta i färskvatten, och även EPS i saltvatten. Egenskapen att flyta är dock också beroende på andra faktorer som om det är luft i plastobjektet, havsströmmar och annan turbulens som kan förekomma i havet. Detta är en anledning till varför PET-flaskor både kan hittas flytande på ytan samtidigt som de också förekommer på botten av havet.²³ Plastbråte i den marina miljön delas vanligtvis upp som makro- och mikroplast. Mikroplasten kan också delas upp i egna kategorier, t.ex. primär mikroplast, och sekundär mikroplast. Primär mikroplast är plasten som producerats i mikroformat, medan den sekundära mikroplasten definieras som mikroplast som brutits ner från makroplastbitar. Sekundär mikroplast kan ha uppstått både innan och efter plasten hamnat i havet. Plast bryts ner, dvs. i mindre bitar, av bl.a. vågor, UV-ljus genom vattnet, och andra väderfenomen. Plaster kategoriseras som mikro när den är under 5 millimeter i längd.²⁴ Plast bryts långsamt ner i mindre fragment men det sker ingen biologisk nedbrytning. Det innebär att plasten i sitt tillstånd inte försvinner utan bara blir mindre och svårare att samla in.²⁵

Plast har bara massproducerats i runt 60 år. Det är inte möjligt att veta faktiskt hur länge det tar naturen att bryta ner plast biologiskt eftersom det är ett relativt ungt material, och det klassas därför oftast som onedbrytbart i dagsläget. Plast är extremt hållbart, och plasten som tillverkas idag kommer att fortsätta att existera i hundratals år om inte tusentals om det inte blir behandlat på korrekt sätt. Så kallat nedbrytbarplast kan också ta lång tid att brytas ner om den hamnar i fel miljö, t.ex. havet, eftersom deras nedbrytningsprocess är beroende av vissa fysiska faktorer som syre och specifika temperatur. Viss bio-plast bryts först ner med hjälp av vissa mikroorganismer. Annan bio-plast är tillverkat att läggas i soptippar eller annan jordisk miljö för nedbrytning, vilket hindrar nedbrytningsprocessen om den skulle hamna i marina miljön. Fullständig nedbrytning av plast innebär att plasten bryts ner i vatten, kol, dioxider, metan och andra icke-syntetiska molekyler. För den största majoriteten av plasten som finns i naturen, även om det bryts ner till mikroplast, kommer polymererna att i sig själva inte fullt ut brytas ner till naturliga kemikaliska sammansättningar eller element i en havsmiljö.²⁶

Plast i haven utgör ett allvarligt hot mot allt marint liv, och påverkar även klimatet. Plaster orsakar skadliga och dödliga effekter på valar, sälar, sköldpaddor, fåglar och fisk, men även ryggradslösa djur som plankton, koraller, maskar och musslor. Plaster kan göra skada genom intrassling, svält, drunkning, upprivning av inre vävnader, kvävning och syre- och ljusbrist. Även toxikologiska skador kan uppstå från intag av plast. Marina ekosystem skadas och förstörs. Mangrover, sjögräs och koraller är otroligt viktiga för

---

²³ UNEP Marine Plastic Debris and Microplastics – Global lessons and research to inspire action and guide policy change, 2016. S. 32.

²⁴ Addressing Marine Plastics: A Systemic Approach – Stocktaking Report, s. 19-21.

²⁵ THE STATE OF PLASTICS World Environment Day Outlook 2018, s. 5.

²⁶ Marine Litter Vital Graphics 2016, UNEP and GRID-Arendal, s. 7.

världens kolbindning men skadas av plastföroreningen.²⁷ Både makro- och mikroplast kan ha fysiologiska risker på organismer om det skulle intas. Effekten inkluderar blockering av tarmkanalen, enzymsekretion, förändring i hormonnivåer, försening av ägglossning och misslyckande att reproducera.²⁸ Som nämnts ovan bryts inte plast ned biologiskt. Det snarare bryts sönder långsamt till mindre fragment, dvs. mikroplast. Ju mindre bitar plasten bryts ner i desto svårare blir rensningen av haven. När mikroplast intas av fisk finns det också en stor risk att den hamnar i människans näringskedja. Plast har hittats i vanligt kommersiellt bordssalt, och det finns studier som visar att 90 procent av allt flaskvatten innehåller partiklar av plast. Det finns inte ännu särskilt mycket forskning hur mikroplasten påverkar människors hälsa, men brist på kunskap innebär inte att det inte har negativa konsekvenser för den mänskliga hälsan.²⁹

2.3 Plastens väg till det fria havet

Plastavfall som hamnar i havet består av allt ifrån fimpar, plastpåsar, engångspaketering runt mat, godis, osv., byggnads- och jordbruksmaterial, PET-flaskor och lock, engångsartiklar, som bestick och sugrör, förlorade fiskredskap, fiskenät, rep, snören, mikroplast från textilier och kosmetika, avskavning av bildäck m.m.³⁰

Trots förekommande ansträngningar att strypa tillförseln av plast till haven uppskattas det att det förekommer allt mellan 75 och 199 miljoner ton plast i haven. Det mesta av den plast som finns i haven har förts ut med hjälp av floder.³¹ Detta innebär att även stater utan kust bidrar med plast till haven, och ska också behandlas som delaktiga i bekämpningen av den plasten. Floderna i Asien är de som bidrar mest med plastavfallet till haven, mer än 80 % av allt plastavfall. Bara en bråkdel kommer från Europa och Nordamerika. Detta innebär emellertid inte att västländerna inte är stora bidragare till plastföroreningen i haven. Eftersom många utvecklade länder exporterar mycket plastavfall till utvecklingsländer med bristande sophanteringsförmåga finns det anledning att anse att västvärlden inte ska kunna friskriva sig från ansvar. Bara för att utsläppen inte sker i väst, betyder det inte att det kan föreligga ett kvarvarande ansvar för den exporterade plasten. Ansvaret upplöses inte endast för att plasten tas emot av en annan nation. Det finns olika nationer med olika höga risker för att plasten slutligen läcker ut i haven.³²

---

²⁷ From Pollution to Solution: A Global Assessment of Marine Litter and Plastic Pollution – UNEP 2021, s.14.

²⁸ Science of the Total Environment: Plastic waste in the marine environment: A review of sources, occurrence and effects, 2016, Hongkong, s. 339.

²⁹ THE STATE OF PLASTICS World Environment Day Outlook 2018, s. 5.

³⁰ UNEP Marine Plastic Debris and Microplastics – Global lessons and research to inspire action and guide policy change, 2016, s. 37.

³¹ <https://www.unep.org/interactives/beat-plastic-pollution/> (besökt 13.01.2023).

³² <https://ourworldindata.org/plastic-waste-trade> (besökt 26.01.2023).

Plast som hamnar i vattensystemen hamnar oftast till sist också i haven, trots att det gått genom vissa former av återvinningsförsök och vattenbehandlings.³³ Det är enkelt för kemikalier att ta sig ut via avlopp in i öppna vattenmiljöer. Även plastavfall, både makro- och mikroplast, kan ta sig ut via världens avloppssystem. Stora fasta föremål som kommer ut via avloppssystemet är bl.a. blöjor, tamponger, tops, samt preventivmedel. Det finns många städer, som t.ex. London, vars avlopp härstammar från 1800-talet och som vid kraftig nederbörd enkelt svämmar över. Om avloppssystemen blir översvämmade av mängden vatten finns det stor risk att obehandlat avloppsvatten rinner ut i vattendrag. Även olika mikroplastpartiklar tar sig ut via avloppsvatten, från t.ex. kosmetika eller tvätt av syntetiska textilier osv. I länder med höga årliga snöfall finns det risk att ackumulerad snö dumpas rätt ut i havet, utan att först genomgå reningssystemet, och då skapas också ett enkelt sätt för både mikro- och makroplasten att hamna i haven.³⁴

Det är tidvattnet, strömmar, vågor och vindar som styr förflyttningen av plasten i haven. Det är den flytande plasten som ackumuleras i strömvirvlarna och på stränder, samtidigt som de sjunkande föremålen samlas bl.a. på havsbotten, i floddeltan och mangroveskogarna.³⁵ Havets ytvatten cirkulerar i ett brett mönster av ihållande ytströmmar. Dessa ytströmmar är det som dominerar transporten av passivt flytande föremål. Cirkulationen av havet drivs av ett komplext system av vindar, densitetskillnader i vatten (temperatur och salthalter), djupvattenbildningar och den s.k. corioliseffekten som uppstår på grund av jordens rotation. Plasten är gränsöverskridande och det är svårt, om inte omöjligt, att veta vilken stat plasten härstammar ifrån. Även flodmynningar har kapacitet och tendens att påverka strömmar på en mer lokal nivå. När plasten väl hamnat i strömmarna är cirkulationen komplicerad och det är svårt att räkna ut hur långt det kan färdas eller hur lång tid det tar för föremålen att förflyttas. Eftersom det är många faktorer som påverkar strömmarna av ytvattnet blir också förflyttandet av mängden plast delvis oförutsägbart.³⁶

The Great Pacific Garbage Patch (GPGP) är den största av de fem offshore-plastsamlingszonerna i världshaven, och är lokaliserad på det öppna havet, halvvägs mellan Hawaii och Kalifornien. GPGP täcker en yta på 1,6 miljoner kvadratkilometer, dvs. dubbelt så stort som Texas, och tre gånger så stort som Frankrike, och har en massa som är uppskattad till 80 000 ton. Centrat av ”plastön” har högst densitet, medan de yttre gränserna är mindre tät. Det uppskattas att det är 1,8 biljoner bitar plast som flyter i plastön.³⁷ Vissa

---

³³ Se figure 5.2 UNEP Marine Plastic Debris and Microplastics – Global lessons and research to inspire action and guide policy change, 2016, s. 37.

³⁴ UNEP Marine Plastic Debris and Microplastics – Global lessons and research to inspire action and guide policy change, 2016, s. 37.

³⁵ From Pollution to Solution: A Global Assessment of Marine Litter and Plastic Pollution – UNEP 2021, s.15.

³⁶ UNEP Marine Plastic Debris and Microplastics – Global lessons and research to inspire action and guide policy change, 2016, s. 66.

³⁷ The Great Pacific Garbage Patch <https://theoceancleanup.com/great-pacific-garbage-patch/>, (besökt 09.01.2023).

forskare visar skepsis till hur denna data presenteras och anser att det vilseledande att beskriva plastcentrat som en fysisk ö, och menar att största delen av den är uppbyggd av mikroplast som inte går att se med ögat, utan att det krävs ett fiskenät i alla fall för att kunna fånga in mikroplasten. De motstrider inte att det fortfarande är ett omfattande område där plast koncentrerats på grund av strömmar, men bestrider påståendet att det ska vara en fysisk ö av stora bråten av plast.³⁸ Även om det finns mycket ovisshet kring dessa ansamlingar av plast, går det inte att förneka att det finns flertal platser, s.k. *hotspots* som GPGP, där strömmar och andra väderfaktorer kan komma att skapa långsiktiga och storskaliga risker för ekosystemets funktion och människors hälsa.³⁹ Den mest synliga formen av marin plast är det som sköljts in längs kusten och upp på stränderna. Kusten är på grund av flodmynningarna den punkt där mycket plastförorening kommer ut i haven. Havets naturliga vattenrörelse, dvs. vågorna, för plasten in mot land igen efter det förts ut av floder. Kustområdet är emellertid bara en liten del av havet, och trots hög koncentration av plastavfall på liten yta, tros endast 5 % av den totala massan av plast som nuvarande finns i haven, ligga längst kusterna.⁴⁰

---

³⁸ UNEP Marine Plastic Debris and Microplastics – Global lessons and research to inspire action and guide policy change, 2016, s. 67.

³⁹ From Pollution to Solution: A Global Assessment of Marine Litter and Plastic Pollution – UNEP 2021, s.15.

⁴⁰ Addressing Marine Plastics: A Systemic Approach, Stocktaking Report, s. 25.

3 En efterlängtd resolution

I följande kapitel presenteras en kortfattad redogörelse av relevanta utdrag ur resolution 5/14 *End plastic pollution: towards an international legally binding instrument*. Anledning till att förevarande kapitel tas med i uppsatsen är att ge läsaren en grundläggande förståelse för vad vilken utgångspunkt UNEA har för att skapa ett juridiskt bindande avtal, samtidigt som vi också ska kunna undersöka och reflektera hur ett sådant instrument kan utforma statsansvaret av uppstädningen av plast ur haven från denna plattform.

FN:s miljöförsamling (UNEA) är världens högsta beslutsfattande organ på miljöområdet, och består av 193 medlemsländer. Församling ska träffas vartannat år i Nairobi, Kenya. Församlingen arbetar för att fastställa prioriteringen av global miljöpolitik och utveckla internationell miljölagstiftning. Församlingen ger ledarskap och katalyserar mellanstatliga åtgärder på miljöområdet genom ”*ministerial declarations*” och resolutioner. Församlingen är det styrande organet för FN:s miljöprogram UNEP. Den startades 2014 och har hittills haft fem sessioner.

Som nämnts i introduktionen blev det en stor dag när resolutionen blev till under UNEAs möte i februari 2022. I resolutionen noterar UNEA bl.a. att den höga och snabbt ökande nivån av plastförorening representerar en allvarlig miljöfara på det globala spektrumet, och noterar speciellt med oro plastens negativa påverkan av havsmiljön. Dokumentet fortsätter med att notera att plastföroreningen, i havsmiljön eller annan miljö, är bl.a. av gränsöverskridande natur och behöver bemötas genom en hellivscykelsstrategi som tar hänsyn till nationella omständigheter och kapaciteter. Plastens hela livscykel kommer inte att redogöras för i uppsatsen. Det är endast själva ansvarsfördelningen mellan världens nationer om plastuttömningen som fokuseras på. Resolutionen understryker att det föreligger ett akut behov av att stärka samspelet mellan vetenskap och politik på alla nivåer, förbättra förståelsen för hur miljön påverkas av plastföroreningar, och främja effektiva och progressiva åtgärder på lokal, regional och global nivå och samtidigt erkänna att plasten fortfarande spelar en central roll i dagens samhälle. Det noteras även i resolutionen att varje stat har de bästa förutsättningarna att förstå egna nationella omständigheter, inklusive intresseaktiviteter relaterat till hantering av plastförorening, även i marina miljöer. Det föreligger även ett akut behov enligt resolutionen att förstärka den globala samordningen, samarbetet och styrningen för att vidta omedelbara åtgärder för att på sikt kunna eliminera plastföroreningar från havsmiljöerna.⁴¹

Resolutionen nämner även att det är viktigt att upprätthålla samordningen och samarbetet mellan relevanta regionala och internationella konventioner och instrument, och respektera deras respektive mandat, för att kunna eliminera

---

⁴¹ Resolution 5/14, End plastic pollution: towards an international legally binding instrument, punkt 1,4,7, 8 och 14.

plastföroreningen och de risker som uppstår för människors hälsa. Dessa internationella instrument är bl.a. internationella konvention till förhindrande av förorening från fartyg (MARPOL), som ändrats och utvecklats genom protokollet från år 1978 och 1997, Baselkonventionen om kontroll av gränsöverskridande transporter och slutligt omhändertagande av farligt avfall, Rotterdamkonventionen om förfarandet med förhandsgodkännande sedan information lämnats för vissa farliga kemikalier och bekämpningsmedel i internationell handel, Stockholmskonventionen om långlivade organiska föroreningar (POPs), Förenta nationernas havsrättskonvention (UNCLOS), konventionen om förhindrandet av havsföroreningar till följd av dumpning av avfall och annat material (Londonkonventionen) och dess protokoll från 1996, den globala kemikaliestrategin (SAIMC), Förenta Nationernas ramkonvention om klimatförändringar (UNFCCC), konventionen om biologisk mångfald (CBD) samt andra internationella organisationer, regionala instrument och program. Resolutionen lyft även fram att man erkänner insatser ledda av icke-statliga organisationer och av den privata sektorn.⁴²

Resolutionen understryker att det krävs ytterligare internationella åtgärder för att utveckla ett internationellt rättsligt bindande instrument om plastförorening, specifikt i den marina miljön. Förpliktelser som uppstår med ett sådant instrument kommer också att innebära nya krav på kapacitetsutbyggnad samt tekniskt och ekonomiskt bistånd för att kunna införlivas effektivt i utvecklingsländer, samt länder med övergångsekonomi.⁴³

Det slutliga instrumentet ska med ett övergripande synsätt behandla plastens hela livscykel och ta hänsyn till bl.a. principerna i Förenta nationernas konferens om miljö och utveckling (Riodeklarationen).⁴⁴ Resolutionen ska främja nationella och internationella samarbeten för att kunna minska plastnedskräpningen i haven, inklusive den redan existerande plastföroreningen.⁴⁵ Resolutionen återger även att förhandlingskommittén ska beakta, vid överläggningarna av instrumentet, flexibilitet i att vissa bestämmelser skulle kunna ge länder möjlighet till att genomföra skönmässiga bedömningar vid implementerandet av sina åtaganden, för att ha hänsyn till nationernas omständigheter och förutsättningar.⁴⁶

Efter en genomgång av resolutionen framstår den ärligt talat, som mycket annan konventionstext, som väldigt undermålig, tunn och intetsägande om ljuset riktas mot problemet med den existerande plasten i haven. Det framgår inte att det är brådskande att få kontroll på läget med just den plasten. Att det endast noteras om den existerande plasten får den att framstå som försumbar och förbisedd, och som ett icke-problem som inte behöver hanteras med brådska. Det är också en besvikelse att resolutionen brister i att

---

⁴² Resolutions 5/14, p. 13.

⁴³ Resolution 5/14, p.16 och 16.2.

⁴⁴ Resolution 5/14, p.16.3.

⁴⁵ Resolution 5/14, p. 16.3.c.

⁴⁶ Resolution 5/14, p.16.4 och p16.4.c.

uppmärksamma ansvarsfrågan överhuvudtaget förutom att de belyser att länder har olika förutsättningar, vilket är ett relativt generiskt och allmänt sätt att välja att formulera sig. Det finns ingen diskussion om plasten som legat i haven sedan 70-talet och framåt och vilket historiskt ansvar som medföljer dessa gamla föroreningar. Eftersom plast inte kan upplösas så kan det inte anses att det ansvar som medföljer föroreningen heller upplöses. Plasten ligger i haven till dess att den plockas upp, och det blir bara ett svårare och dyrare uppdrag som det internationella samfundet måste åta sig eftersom materialet sönderfragmenteras snarare än att brytas ner biologiskt.

4 Reglering av haven

Nu övergår uppsatsen från att diskutera ett framtida instrument till att utreda de olika instrument som redan reglerar haven och skyddar dess miljö. Syftet med detta kapitel är att undersöka hur delar av havet är reglerat, hur områden regleras av vilka instrument, och kanske mest relevant om det finns i existerande regleringar för en process som analogt kan jämföras och tillämpas med ansvarsfördelning för uppstädning av haven dvs. i princip någon form av ”*damage control*”, skadekontroll. Det kanske uppfattas som att viss information i förevarande kapitel är överflödigt men argumentet för att inkludera denna information är att ge läsaren en förståelse för hur havet är uppdelat och vilka skyldigheter och rättigheter tillfaller fartyg beroende på vilket område den befinner sig inom.

De grundläggande reglerna för havsrätten finns i UNCLOS⁴⁷ från 1982, och kom i kraft först 1994. Eftersom havet upptar en förhållandevis stor del av jordens yta, runt 70 %, är också regleringen av havet en betydande del av folkrätten. Det existerar stora ekonomiska intressen i haven. För att haven ska kunna brukas gemensamt krävs det att aktiviteter som fiske, dragning av kablar och pipelines, anläggning av vindkraft, utvinning av olja, gas och mineraler regleras på ett effektivt sätt. Havsrättskonventionen är endast tillämplig för de parter som erkänt konventionen. Den är emellertid bindande för förhållandevis många stater. Både Havsrättskonventionen och Genevekonventionen upprättades med ambitionen att försöka kodifiera internationell sedvanerätt. Fortsättningsvis kommer uppsatsen att endast diskutera UNCLOS eftersom bestämmelserna är mer utvecklade, aktuella och utförliga.⁴⁸

4.1 Havsrättskonventionen

Havsrätten är konstruerad kring indelning av havet i olika zoner. Olika juridiska regleringar gäller i de olika zonerna. Det är kuststaten som inrättar zonerna själva, med undantag för kontinentalsockeln. Kuststaten antar en lag som redogör för omvärlden vilka områden man har anspråk på. Området ska identifieras, antingen genom att rita ut det på ett sjökort, eller mera exakt, och därför sedvanligast, genom att man anger geografiska punkter som tillsammans markerar områdets gränser. Kuststaten ska offentliggöra de områdena staten gör sina rättsliga anspråk på. Enligt UNCLOS art. 16 och 75 ska förteckningen över anspråken deponeras hos FN:s generalsekreterare.⁴⁹

Havsrättskonventionen anger hur breda de olika maritima zonerna kan vara. Den underrättar vilka olika rättigheter och skyldigheter som var zon är

---

⁴⁷ United Nations Convention on Law of the Sea, havsrättskonventionen, UNCLOS, 1982.

⁴⁸ Linderfalk, Ulf, Folkrätten i ett nötskal, uppl. 3 m.fl. 2020, Lund, s. 64–65.

⁴⁹ Linderfalk, 2020, s. 65.

förknippade med. De olika zonerna betecknas som inre vatten, territorialhav, skärgårdsvatten, exklusiv ekonomisk zon (EEZ) och kontinentalsockel. Det vatten som inte inkluderas i dessa zoner rubriceras som det fria havet. Baslinjen är en utgångspunkt för att bestämma de andra ovan nämnda zonerna på kartan. Man talar om både normala och räta baslinjer. Den normala baslinjen följer lågvattenlinjen, dvs. där vattnet står när det är som lägst, se UNCLOS art. 5. Det finns emellertid möjlighet för kuststaterna att justera den normala baslinjesträckningen och de kan då tillämpa räta baslinjer, se UNCLOS art. 7, para. 1 och 3. Denna metod möjliggörs vid två olika scenarion; när kusten innefattar djupa inskott, som fjordar, och när det längs kusten ligger en serie med öar och öarna ligger i kustens omedelbara närhet. Vid båda metoderna för beräkningen av baslinjerna ställs två villkor. För det första ska baslinjen inte avvika mer än nämnvärt från kustens allmänna sträckning, och för det andra ska baslinjens inneslutande vattnet ha en viss ”tillräcklig” närhet till land. Regleringen är mycket flexibel och tillämpas liberalt till fördel för kuststaten. Även om baslinjen inte lever upp till kraven kan den fortfarande ses som giltiga folkrättsligt. Enligt UNCLOS art. 7, paras. 5, ska det vara möjligt att ta hänsyn till särskilt betydelsefulla regionala och ekonomiska intressen. Ett typexempel är att en kustregion är extremt beroende av fiskerieringen.⁵⁰

I UNCLOS art. 3 definieras vad territorialhav innebär. Det är allt vatten utanför baslinjen och 12 sjömil (M) utåt. Det har ansetts att 12 M är folkrättslig sedvanerätt. En kuststat kan i vissa lägen vara förhindrad att fastställa ett territorialhav på 12 M av geografiska skäl. Då Gibraltars sund är 15 M brett, kan varken Marocko eller Spanien fastställa ett territorialhav på 12 M. Kuststaten utövar total överhöghet i territorialhavet, se UNCLOS art. 2. Som huvudregel kan kuststaten fritt reglera alla utländska fartygs användning av territorialhavet. Av vissa sjösäkerhetsskäl måste viss sjötrafik hålla sig till fasta leder och hamnar bl.a. vilket gör att det är vanligt att man tillåter tillträde, med vissa tillskjutna begränsningar. Kuststatens suveränitet är emellertid inte oinskränkt. Enligt UNCLOS art. 2 para. 3, ska suveräniteten som kuststaten åtnjuter utövas i enlighet med bestämmelserna i respektive konvention samt i enlighet med folkrättens andra regler t.ex. sådana regler som existerar via internationell sedvanerätt. Det finns fler inskränkningar men de är inte relevanta för denna text och kommer följaktligen inte beskrivas fortsättningsvis^{51, 52}.

Exklusiva ekonomiska zonen sträcker sig från baslinjen och upp till 200 M ut. Kuststaten åtnjuter rättigheter till naturresurser och tillhörande jurisdiktionsrättigheter. Tredjeparter åtnjuter också vissa friheter, som frihet att navigera, överflygning och lägga kablar och rörledningar. EEZ återspeglar hur utvecklingsländerna strävat efter ekonomisk utveckling och deras önskan att utöva större kontroll över de ekonomiska tillgångarna utanför kusten, särskilt fiskbestånden, som i många fall exploaterats i stor utsträckning av de utvecklade ländernas flottor från avlägsna vatten. Det föreligger ingen

---

⁵⁰ Linderfalk, 2020, s. 66–67.

⁵¹ Se uttömmande list UNCLOS art. 19 para. 2.

⁵² Linderfalk, 2020, s. 68–69.

skyldighet enligt konventionen att göra anspråk på EEZ. De flesta kuststater har emellertid utnyttjat sin rättighet att göra detta anspråk. Det finns såklart undantag där stater som gränsar t.ex. Medelhavet eller andra stater som gränsar till halvslutna hav, då det av geografiska anledningar inte är möjligt att upprätta EEZ på hela 200 M. Se UNCLOS art. 55 och framåt för närmare läsning av rättigheter och skyldigheter.⁵³

4.2 Det fria havet

Det fria havet enligt UNCLOS art. 86 är varje del av havet som inte tillhör någon stats EEZ, skärgårdsvatten i skärgård, territorialhav eller inre vatten. Det fria havet definieras således negativt i UNCLOS. Det fria havet tillhör ingen och alla. Det fria havet är således inte föremål för någon statssoveränitet eller jurisdiktion. Haven är och ska förbli globala och ett slags *res communis*, som är reserverat för fredligt syfte.⁵⁴ Regeln att ingen stat kan underkasta det fria havsområdet sin soveränitet innebär också att ingen stat kan hindra andra stater från att nyttja området för lagligt ändamål.⁵⁵ Friheterna för en stat innebär också skyldighet att se till att andra stater kan nyttja området lika oinskränkt. Oavsett om det är en stat i inlandet eller vid kusten, kan varje stat utöva friheter på det öppna havet. Dessa friheter inkluderar navigeringsfrihet, rätten till överflygning, utläggning av undervattenskablar och rörledning, fiske och vetenskaplig forskning, samt konstruktion av konstgjorda öar och andra installationer bl.a., se UNCLOS art. 87. Listan på friheter i UNCLOS är inte uttömmande.⁵⁶ Ingen stat har en mer långtgående rätt än någon annan.⁵⁷ Eftersom individuella fiskezoner inte nämns i art. 86 ska de uppfattas som en del av det fria havet. Det är inte att jämföra med en ekonomisk zon, och friheterna man åtnjuter på det fria havet gäller även här, dock kan det gälla specifik reglering på fiske i dessa områden, och friheten att fiska är inskränkt.⁵⁸ Som nämnts innebär också nyttjandet en skyldighet att visa skälig hänsyn, *reasonable regard-obligation*.⁵⁹

Det har ansetts lite problematiskt att UNCLOS inte utgör en uttömmande lista av friheter på havet. Det finns vissa aktiviteter som utövas på det fria havet som av vissa stater anser är en frihet, men som nekas av andra. Sådan tvist ska lösas genom att se om aktiviteten är förenlig med de andra friheterna. Om aktiviteten hindrar andra stater från att nyttja havet i enlighet med friheterna kan det inte anses vara förenligt eller tillåtet.⁶⁰

Även om statssoveränitet inte gäller på öppna havet innebär det inte att fartygen som rör sig på det fira havet befinner sig i ett rättsligt vakuum där

---

⁵³ Churchill, R.R., Lowe, A.V., *The law of the sea* uppl.3, 1999, Manchester, s. 160-61.

⁵⁴ Linderfalk, 2020, s. 76.

⁵⁵ Churchill, Lowe, 1999, s. 203, 205.

⁵⁶ Cecily, Rose, *An Introduction to Public International Law*, 2022, Cambridge, s. 310.

⁵⁷ Linderfalk, 2020, s. 76.

⁵⁸ Churchill, Lowe, 1999, p. 203, 205.

⁵⁹ Churchill, Lowe, 1999, s. 206.

⁶⁰ Churchill, Lowe, 1999, s. 205-06.

ingen reglering föreligger. Varje fartyg ska ha en nationalitet, och UNCLOS gör stater skyldiga att reglera de skepp som flyger dess flagga för att kunna säkerställa viss säkerhet på haven. Bortsett från vissa undantag är fartyget under flaggstatens exklusiva jurisdiktion, vilket innebär att statligt ägda fartyg, som örlogs- eller kustbevakningsfartyg, inte har rätt att gå ombord en annans stats sjöfarkost. Från denna huvudregel finns det vissa undantag. ”Besöksrätt” kan aktualiseras till exempel om det finns rimliga skäl att misstänka fartyget för sjöröveri eller slavhandel, bl.a. se UNCLOS art. 110, (1)(a), (b).⁶¹

Rätten att utöva tvångsmakt är förbehållen flaggstaten som huvudregel, som utgångspunkt får exekutiv jurisdiktion utövas endast gentemot fartyg som är registrerad i samma stat, se UNCLOS art. 92. Det förekommer såklart undantag, bl.a. skyldigheten att borda ett annat fartyg som misstänks ägna sig åt piratverksamhet och rätten att gripa personerna ombord, se UNCLOS art. 105. Det är också tillåtet att borda annat fartyg om det finns goda grunder att tro att fartyget saknar nationalitet, se UNCLOS art. 110. Det föreligger alltid en rätt att förfölja fartyg man på goda grunder tro har brutit mot statens nationella rättsregler inom territorialhavet. Om förföljandet inte fullbordats innan territorialhavet lämnas får man ändå fortsätta förföljandet, UNCLOS art. 111. Om kuststaten har anledning att tro att ett fartyg brutit mot nationella regler inom EEZ-området får förföljandet påbörjas också, se UNCLOS art. 111, para. 3.⁶²

4.3 Det marina skyddet av havet enligt UNCLOS

I UNCLOS del XII finns bestämmelserna om skydd och bevarande av den marina miljön. UNCLOS är det centrala instrument som reglerar haven. Konventionen tillhandahåller för den marina miljön en rättslig ram för bevarande och förvaltning av levande resurser, skydd och bevarande av havsmiljön och är mekanism för att avhjälpa tvister om havsmiljön. Införandet av EEZ, som nämnts ovan, har inneburit en omfördelning och exploatering av levande resurser, från det fria havet till kustsuveränitet. Denna utveckling föranleder att den primära skyldigheten för bevarande och förvaltningen av haven åligger kuststaterna främst.⁶³

UNCLOS fokuserar främst på att lösa problem och frågor relaterat till ekonomisk exploatering av haven, samt korrelerade frågor om suveränitet. I UNCLOS antogs också en reglering för att förebygga, minska och kontrollera föroreningar av den marina miljön, vilket framgår av art. 192 och framåt. UNCLOS erbjuder inte medlemsstaterna möjlighet att göra reservationer till dess villkor, alltså måste parterna till konventionen vara eniga till alla dess

---

⁶¹ Rose, 2022, s. 310.

⁶² Linderfalk, 2020, s. 76–77.

⁶³ Wong, Megan S., Faure, Michael (ed), Elgar Encyclopedia of Environmental Law, Multilateral Environmental Treaties Volume V, 2017, Cheltenham s. 145.

paragrafer.⁶⁴ UNCLOS legala räckvidd omfattar i första hand regleringen av sjöfarten, och inte skydd av den marina miljön. Även om det finns reglering mot föroreningar är den underliggande prioriteringen fiskbestånden. Plasten är ju emellertid ett stort hot mot fiskarnas miljö och hälsa. UNCLOS definierar inte bokstavligen vad som menas med ”levande resurser” under konventionens skyddsområde, men det går att tolka ur konventionen att det är fisket som är prioriterat för att skyddas. UNCLOS är därmed främst inriktad på att fiskbeståndet, att möjliggöra tillgången till fisk för alla som har intresse av att ta del av resurserna i framtiden.⁶⁵ Staterna ska samarbeta direkt eller genom behöriga organisationer, på det globala planet, för att formulera och utarbeta internationella regler och normer för att skydda och bevara den marina miljön, samtidigt som det är förenligt med UNCLOS.⁶⁶

UNCLOS innehåller delvis en omfattande rättslig reglering för skydd och bevarande av den marina miljön i kapitel XII, vilket till viss del förstärker idén att instrumentet lägger grunden för ett miljöskydd. Det gör att UNCLOS blir relevant för regleringen av plastföroreningarna, speciellt när havsföroreningar definieras, enligt art. 1(1)(4), som:

” [...] människans direkta eller indirekta tillförsel av ämnen eller energi i den marina miljön, inbegripet flodmynningar, som får eller kan tänkas få sådana fördärliga följder som skador på levande tillgångar och på det marina livet, risker för människans hälsa, hinder för marin verksamhet, inbegripet fiske och annan tillåten användning av havet, försämring av havsvattnets användningsmöjligheter samt begränsning av skönhets- och rekreationsvärden,”⁶⁷

Definitionen av havsförorening enligt UNCLOS är således tillämpningsbar på plastföroreningen som förekommer i haven, eftersom det är direkt eller indirekt tillförsel av ämnen i den marina miljön från mänsklig aktivitet, även det som kommer ifrån flodmynningar inkluderas, och orsakar skada på den marina miljön och mänskliga hälsan. Definitionen borde anses utgöra ett aktivt skydd mot plastföroreningarna.

Art. 192 föreskriver att staterna är allmänt skyldiga att skydda och bevara den marina miljön, en form av *due diligence* som alla är skyldiga att försöka upprätthålla oavsett om de är part till konventionen eller inte.⁶⁸ Art. 193 ger stater rätt att nyttja sina naturtillgångar, men det ska göras i enlighet med statens miljöpolitik och staten ska upprätthålla sin plikt att skydda och bevara

---

⁶⁴ Cortat, Luisa, Goncalves, Simonetti, Faure, Michael, Gerbert, The Changing Landscape of Regulations in the Mining Industry Article International Law Instruments To Address The Plastic Soup, i tidningen William & Mary Environmental Law and Policy Review Volume 43 (2018-2019) Issue 3, 2019 s. 893.

⁶⁵ Cortat, Goncalves, Faure, 2019, s. 893.

⁶⁶ UNCLOS art. 197.

⁶⁷ UNCLOS, art. 1(1)(4).

⁶⁸ Dupuy, Pierre-Marie, Viñuales, Jorge E., International environmental law, second edition, 2018, Storbritannien, s. 115.

den marina miljön. Stater ska vidta alla nödvändiga åtgärder som är förenliga med UNCLOS för att förhindra, begränsa och kontrollera föroreningarna av den marina miljön från alla olika källor. Den lämpligaste metoden som står till statens förfogande ska tillämpas i enlighet med deras kapacitet och staten ska sträva att harmonisera sin politik på det aktuella området, se UNCLOS art. 194(1). I UNCLOS finns det också en skyldighet att förhindra gränsöverskridande förorening, enligt art. 194(2). Enligt artikeln ska stater säkerställa, genom nödvändiga åtgärder, att verksamheter under deras jurisdiktion eller kontroll bedrivs på sådant vis att de inte förorsakar skada för andra stater eller dess miljö genom föroreningar.⁶⁹ Art. 195 konstaterar också en skyldighet som ålägger staterna att handla på sådant sätt för att förhindra, begränsa och kontrollera förorening av den marina miljön vid utförandet av åtgärderna i art. 194, och staterna ska handla på sådant vis att de inte direkt eller indirekt överför skada från ett område till ett annat, eller att en form av förorening omvandlas till en annan.⁷⁰

Vidare, ålägger art. 194(3) stater att ta itu med alla källor av förorening av den marina miljön, för att i största möjliga omfattning minimera (a) farliga utsläpp från landbaserade källor eller genom dumpning, (b) förorening från fartyg, (c) förorening från anordningar och installationer som brukas vid prospektering eller exploatering av havsbotten eller underjord, och (d) förorening från andra installationer och anordningar som nyttjas för verksamhet i den marina miljön.⁷¹ Utöver definitionen i första artikeln täcker alltså UNCLOS sex typer av havsföroreningar från (i) landbaserade källor, art. 207 (ii) från havsbottenaktiviteter som omfattas av den nationella jurisdiktionen, art. 208, (iii) från aktiviteter i *området* dvs. havsbotten, art. 209, (iv) från dumpning, art. 210, (v) från fartyg, art. 211 och (vi) från eller genom atmosfärens, art. 212. två av dessa sex (dumpning, oförorening från fartyg) är relevanta i och med plastförorening i marina miljön och kommer att utredas mer utförligt nedanför.

Även om det mesta av den faktiska plastföroreningen, som nämnts ovan i kap. 2, kommer från landbaserade källor, så kommer vi inte att fokusera mera på denna form av reglering, eftersom uppsatsen fokuserar på det redan förekommande plasten på det fria havet. Vad som är av intresse för uppsatsens är regleringen på det fria havet där det fattas jurisdiktion och rätt till suveränitet och ett historiskt ansvar kopplat till den utsläppta plasten. *Området* kommer inte heller att diskuteras något mera. Det finns ett nytt framtaget instrument⁷² som ska reglera användningen av havsbotten bortom nationell jurisdiktion, emellertid är det så pass nytt att det inte kommer att nämnas fortsättningsvis i uppsatsen.

I UNCLOS finns det bestämmelser om verkställighet vid förorening, se del XII kap. 6, men det problematiska är att bestämmelserna hänvisar till annan

---

⁶⁹ UNCLOS, art. 194(2).

⁷⁰ UNCLOS, art. 195.

⁷¹ Wong, Faure, (ed), 2017, s. 145.

⁷² För mer information se <https://www.un.org/bbnj/> om *Marine Biodiversity of Areas Beyond National Jurisdiction*.

specialreglering utanför konventionen. UNCLOS behandlar verkställighet för förorening från landbaserade källor, från verksamhet på havsbotten från verksamheter i *området*⁷³ och från dumpning, men varje bestämmelse hänvisar till extern reglering och det ges inget mer konkret från UNCLOS på området.⁷⁴ Det är också flaggstatens uppgift att säkerställa att fartyg som är verksamma under dess flagg följer de internationella regler och normer som bestämts av internationella organisationer. Medlemsstaterna ska också se till att lagar och andra författningar som antagits i enlighet med UNCLOS ska följas för att säkerställa att förorening förhindras, begränsas och kontrolleras av den marina miljön. Medlemsnationerna ska säkerställa tillämpningen av dessa regler, normer, lagar och andra författningar oavsett var överträdelsen skett. Det är således statens uppgift att säkerställa att verkställighet faktiskt genomförs på underlag av UNCLOS. I nionde kapitlet av UNCLOS finns även en bestämmelse om skyldigheter och ansvar. Enligt art. 235 är stater skyldiga, rörande skyddet och bevarande av den marina miljön, att verkställa sina internationella förpliktelser i enlighet med folkrättens regler. Det ska säkerställas att rättsmedel enligt medlemsstatens rättssystem finns tillgängligt för att vid uppstådd skada omedelbart kunna gottgöra skada som förorsakats på den marina miljön. För att försäkra att omedelbar och adekvat ersättning finns ska staterna samarbeta vid tillämpandet av folkrätten.⁷⁵

Med andra ord är UNCLOS flertal metoder för att täcka källor av plastföroreningar som presenterats ovanför, som landbaserade källor, dumpning från fartyg, av *området* etc.⁷⁶ Det är emellertid inte möjligt att utläsa något stöd för uppstädning eller ansvar att avhjälpa skada som redan uppstått utan att UNCLOS hänvisar läsaren vidare. Det finns en skyldighet att skydda och bevara den marina miljön, som ett due diligence, att verkställa andra internationella förpliktelser i enlighet med folkrätten. Enligt UNCLOS ska den marina miljön skyddas, och eftersom plast är en förorening som omfattas av UNCLOS ska miljön skyddas från just denna förorening. Hur plastförorening ska motverkas framkommer inte i UNCLOS. Konventionen hänvisar till extern folkrätt att reglera ansvaret. Konventionen hänvisar till att andra konventioner och lagar ska reglera dessa områden i detalj och ger inget utrymme själv för detaljstyrning. UNCLOS uppfattas som ett mer generellt ramverk som delegerar vidare. UNCLOS är följande för generell för att ge svar på lösningen som uppsatsens frågeställning och syfte söker, och ger ingen långtgående ledning i hur ett historiskt ansvar kan upprättas för uppstädningen av plast ur haven.

4.4 MARPOL och Londonprotokollet

Nedanför kommer ytterligare två konventioner som reglerar utsläpp från fartyg att utredas och presenteras. Världen har i århundranden brukat havet som en dumpningsmark för avfall som människor generat på land med brist

---

⁷³ *The Area*, dvs. Havsbotten se UNCLOS art. 1.

⁷⁴ UNCLOS, art. 213-216.

⁷⁵ UNCLOS, art. 235.

⁷⁶ Cortat, Goncalves, Faure, 2019, s. 894.

på eftertanke för de konsekvenser som uppstår på grund av sådana aktiviteter. Under 1960-talet ökade medvetenheten om effekterna av ett sådant beteende på den marina miljön som en levande resurs.⁷⁷ Det fanns en föreställning länge att haven hade egenskapen att absorbera det som slängdes i dem, men detta ändrades i samtid med att en medvetenhet om miljön väcktes. Avfall från fartyg anses vara lika dödligt för det marina livet som olja och kemikalier. Det är plasten som är den största faran, eftersom den bryts ner till mikroplast och fortsätter att flyta runt i årtal. Som diskuterat i andra kapitlet kan fiskar och marina däggdjur av misstag förtära plasten, och de kan även fastna i plastrep, nät och andra likande föremål.⁷⁸

De två konventionerna fungerar mer som speciallagstiftningen eftersom de båda reglerar mycket snävare och avgränsade områden jmf. med UNCLOS. Konventionerna kompletterar varandra, dvs. det som inte regleras av ena konventionen regleras av den andra, för att skapa ett heltäckande skydd. Konventionerna antogs under samma tidsperiod och i samma anda i ett försök att skydda den marina miljön från farliga utsläpp. Medvetenhet väcktes, efter miljökatastrofen från oljefartyget *Torrey Canyon* som sjönk utanför den brittiska kusten på 60-talet, att det förelåg ett stort behov och ett globalt intresse att skapa reglering på havet för skydda miljön i sig självt, och inte endast en andra staters intressen över naturtillgångar.⁷⁹ Båda konventionerna är framtagna av IMO, *The International Maritime Organization* som är FN:s specialiserade organ som har ansvar för sjöfartens säkerhet, samt ska hjälpa att förebygga havs- och atmosfärsförorening från fartyg. IMO:s huvudsyfte är att ta fram regelverk för sjöfartsnäringen som både är effektiv och rättvis, och kan implementeras universellt. Organet ska skapa lika villkor för att säkerställa att enskilda fartygsoperatörer inte kan få en ekonomisk vinning genom att skära ner och kompromissa med säkerhet och miljöprestanda.⁸⁰

4.4.1 MARPOL

MARPOL⁸¹ är en konvention som antogs år 1973. Konventionen är upprustad för att reglera alla former av internationell förorening från fartyg på haven, exkluderat avsiktlig dumpning.⁸² Antagandet av konventionen resulterade i ett ambitiöst projekt för att hantera föroreningar från fartyg. En ökad och global medvetenhet och en vilja att skydda den marina miljön frammanade framtagandet av MARPOL. Konventionen sågs som ett historiskt steg för att begränsa föroreningar från fartyg ut i den marina miljön.⁸³ Femte bilagan till konventionen förbjuder avfall av alla olika typer, som bl.a., mat,

---

⁷⁷ IMO Publication, *The London Protocol what it is and why it is needed*, London Protocol 1996-2016 Global treaty at the forefront of protecting our oceans for present and future generations, 2016.

⁷⁸ <https://www.imo.org/en/OurWork/Environment/Pages/Garbage-Default.aspx> (besökt 11.04.2023).

⁷⁹ Dupuy, Viñuales, 2018, s.67.

⁸⁰ <https://www.imo.org/en/About/Pages/Default.aspx>.

⁸¹ The International Convention for the Prevention of Pollution from Ships (MARPOL universell förkortning, finns ej officiell översättning till svenska).

⁸² Churchill, Lowe, 1999, s. 339.

⁸³ International Maritime Organisation, *Focus on IMO, MARPOL - 25 years*, 1998.

hushållsavfall och driftavfall, alla sorters plast, förbränningsaska, matolja och djurkroppar som genereras under den normala driften av ett fartyg och som kan kasseras kontinuerligt eller periodvis. Mest relevant i den uppräknningen är för uppsatsen är förbudet mot alla sorts av bortskaffande av alla typer av plast.⁸⁴

Konventionen reglerar endast utsläpp som skett av oaktsamhet eller oavsiktligt från fartyg, medan avsiktligt bortskaffande regleras istället av *the 1972 London Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and other Matter*. Konventionen som är mycket teknisk i sin reglering syftar till att förhindra, minimera och eliminera förorening som härstammar från rutinarbete eller olyckor. Alla överträdelser av MARPOL ska sanktioneras korrekt av fartygets flaggstat om staten är ansluten till konventionen. Sanktionen ska vara så pass allvarlig och långtgående för att den avskräcker från framtida kränkningar, oavsett var kränkningen på havet sker. Konventionen överlämnar kontrollskyldigheterna på parterna till konventionen och de tekniska standarderna ska tillämpas på alla fartyg oavsett vilket medlemsstatsflagg den funktionerar under, se art. 5(3) och (4).⁸⁵

Tekniskt komplexa föroreningsnormer finns i sex bilagor utöver konventionstexten. Dessa bilagor behandlar olja (bilaga I), skadliga flytande ämnen i bulk dvs. kemikalier (bilaga II), skadliga ämnen i förpackad form eller i fraktcontainrar etc. (bilaga III), utsläpp av avloppsvatten (bilaga IV), som nämnts, utsläpp av avfall (bilaga V) och luftförorening (bilaga VI). Vid anslutandet till konventionen är det obligatoriskt att antaga både bilaga I som II. I de fyra andra bilagorna i dagsläget finns det inget tvång att anta samtidigt som konventionen. IMO ville påskynda antalet ratificerande av konventionen och antog ett protokoll. Effekten av protokollet möjliggjorde att stater kunde bli medlem till konventionen och till en början endast behövde acceptera bilaga I. Bilaga II skulle inte bli bindande förrän tredje året efter protokollets ikraftträdande eller för en längre period som parterna i protokollet beslutar om. Konventionen och bilaga I trädde ikraft 1983 medan bilaga II trädde i kraft 1987^{86, 87}.

MARPOL:s femte bilaga (bilaga V) har som ändamål att eliminera och minska mängden avfall som sänks i haven från fartyg. Bestämmelserna i bilagan ska tillämpas på alla fartyg, om det inte uttrycks annorlunda, se reglering⁸⁸ 2. Dumpning av alla sorters sopor i havet är generellt förbjudet. Det föreskrivs emellertid undantag i reglering 4, 5 och 6 i bilagan, som bl.a. handlar om matavfall, lastrester, rengöringsmedel och djurkroppar. Bilaga V presenterar en överblick över utsläppsbestämmelserna här. Det finns

---

⁸⁴ <https://www.imo.org/en/OurWork/Environment/Pages/Garbage-Default.aspx> (besökt 11.04.2023).

⁸⁵ Farnelli, Gian Maria, Faure, Michael (ed), Elgar Encyclopedia of Environmental Law, Multilateral Environmental Treaties Volume V, 2017, Cheltenham, p. 168.

⁸⁶ Bilaga III aktualiserades år 1992, bilaga V år 1988, bilaga IV år 2003 och VI år 2005 se: [https://www.imo.org/en/about/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Prevention-of-Pollution-from-Ships-\(MARPOL\).aspx](https://www.imo.org/en/about/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Prevention-of-Pollution-from-Ships-(MARPOL).aspx) (besökt 06.04.2023).

⁸⁷ Churchill, Lowe, 1999, s. 339–40.

⁸⁸ Översatt från ”Regulation” ur bilagans text.

undantag från dessa relativt strikta regler med avseende på säkerheten på fartyget och de ombord och oavsiktlig förlust bl.a., se reglering 7.⁸⁹

MARPOL tillämpar en blandning av flaggstats-, hamnstats- och kuststatsjurisdiktion för att säkerställa att deras standarder för föroreningskontroll upprätthålls.⁹⁰ Flaggstater har enligt internationell sedvanerätt kapaciteten att föreskriva lagar om föroreningskontroll som ska tillämpas på de fartyg som flyger dess flagg, oavsett var fartyget befinner sig. Det är inte endast i hamnar och territorialhav utan även på det öppna havet som flaggstatens lagar ska upprätthållas.⁹¹ MARPOL arbetar mot att stärka flaggstaternas skyldigheter att anta lagar för att säkerställa att deras fartyg som de har registrerade omfattas av reglerna om förorening från fartyg. En överträdelse av MARPOL oavsett i vilket vatten den inträffar ska sanktioneras enligt flaggstatens lag. En överträdelse ska även leda till utredning om ett brott har begåtts. Det är av vikt att repressalierna är tillräckligt hårda för att avskräcka överträdelser av MARPOL, och att de tillämpas oavsett var överträdelsen har inträffat.⁹² Det är alltså flaggstaten som ska utöva lika sanktioner mot de fartyg som flyger statens flagga oberoende på i vilket maritimt område det inträffade, inkluderat är också det fria havet.⁹³

Bilaga V förbjuder plastföroreningar av haven, vilket innebär att konventionen är aktuell för uppsatsens innehåll. Alla former av plast omfattas, och därmed förbjudet att släppa ut plast på grund av oaktsamhet eller olycka. Det fria havet omfattas också av regleringen. Uppsatsens frågeställning söker fortfarande svar på frågan om rättvis ansvarsfördelning och historiskt ansvar. Det är uppenbart att konventionen fördömer och sanktionerar plastföroreningen, emellertid lägger artiklarna ansvaret på flaggstaterna att skipa rättvisa. Flaggstatens regelsystem av skeppet ska tillämpas även när en överträdelse skett bortom någon nationell jurisdiktion. Regleringen för ansvar förskjuts från MARPOL till nationell lagstiftning. På premissen att MARPOL fördömer plastförorening ska man också kunna förvänta sig att det medföljer ansvar så länge plasten är kvar i vattnet. Konventionen kan emellertid inte hjälpa att härleda ansvar tillbaka till plasten som finns i haven till stater som en gång i tiden släppt ut föroreningen i haven. En reglering att det är flaggstaterna som ska ta ansvar för den existerande plasten är inte realistiskt eftersom plast är gränsöverskridande och det är omöjligt att veta vem som släppt ut vad och när. Därför kan inte MARPOL ge svar på frågeställningen i uppsatsen.

---

⁸⁹ MARPOL, bilaga V, reglering 7.

⁹⁰ Rothwell, Donald R., Stephens, Tim, *The International Law of the Sea*, 2010 Portland, s. 353.

⁹¹ MARPOL, art. 3.

⁹² MARPOL, art. 4.

⁹³ Rothwell, Stephens, 2010, s. 354.

4.4.2 Londonprotokollet

Föroreningar av havet genom dumpning är en aktivitet som har bekymrat det världsstaterna sedan de första dagarna av internationell miljölagstiftning. Besväret med det förorenade tillståndet av den marina miljön var så pass stor att samfundet påskyndat utvecklingen och framtagandet av reglering för att kunna drastiskt minska och eliminera avfall och annat material i den marina miljön. IMO sammankallade en diplomatisk konferens mot slutet av 1972 vilket slutade med antagandet av en konvention, *Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter 1972*⁹⁴ (Londonkonventionen).⁹⁵ Londonkonventionen förbjöd dumpning av visst avfall till havs.⁹⁶ År 1996 förelåg det en önskan att ytterligare modernisera Londonkonventionen och ett protokoll⁹⁷ (Londonprotokollet) till konventionen skapades, och ersätter konventionen för de länder som är part till båda konvention och protokollet. Även om det finns stater kvar som är endast medlem till Londonkonventionen kommer uppsatsen fortsättningsvis att utgå endast ifrån protokollet. Nya medlemsstater rekommenderas och uppmantras att ansluta till protokollet, även om det är möjligt att bli part till konventionen. Protokollet trädde i kraft den 24 mars 2006. För närvarande finns det 53 medlemsstater till Londonprotokollet.⁹⁸ Londonprotokollet tar även upp förbränning av avfall på haven. Denna aspekt kommer inte att beaktas i uppsatsen eftersom det inte är relevant för den existerande platen som finns i haven idag.⁹⁹

Protokollet är en helt fristående konvention, som modifierade och utvecklade Londonkonventionen väsentligt.¹⁰⁰ I Londonprotokollets första artikel definieras termen 'dumpning'. Londonprotokollet förnyar inte definitionerna av dumpning eller förorening och ändrar inte de objektiva och subjektiva tillämpningsområdena från Londonkonventionen. Vad som ändras är dock inställningen till havsförorening genom dumpning i jämförelse med Londonkonventionen som är mindre skärpt jmf. med protokollets text.¹⁰¹ Dumpning anses vara varje avsiktlig avhändande i havet av avfall eller annat material från fartyg, luftfartyg, plattformar eller andra artificiella konstruktioner till havs. Härutöver har även avsiktlig sänkning av fartyg, luftfartyg, plattformar eller andra artificiella konstruktioner till havs att se som dumpning. Förvaring av avfall på havsbotten från fartyg, luftfartyg,

---

⁹⁴ Konventionen (SÖ 1974:8) om förhindrandet av havsföroreningar till följd av dumpning av avfall och annat material, London Convention/Londonkonventionen, denna konvention är översatt till svenska och finns på regerings hemsida.

⁹⁵ Farnelli, Gian Maria, Tanzi, Attila, Faure, Michael (ed), Elgar Encyclopedia of Environmental Law, Multilateral Environmental Treaties Volume V, 2017, Cheltenham, s. 175.

⁹⁶ IMO publication The London Protocol what it is and why it is needed, London Protocol 1996-2016 Global treaty at the forefront of protecting our oceans for present and future generations, 2016.

⁹⁷ 1996 års protokoll (SÖ 2000:48) till 1972 års konvention (SÖ 1974:8) om förhindrandet av havsföroreningar till följd av dumpning av avfall och annat material.

⁹⁸ <https://www.imo.org/en/OurWork/Environment/Pages/London-Convention-Protocol.aspx>, (besökt 06/03/23).

⁹⁹ Se Londonprotokollet, art. 5 förbränning till havs.

¹⁰⁰ Farnelli, Faure (ed), 2017, s. 180.

¹⁰¹ Farnelli, Faure (ed), 2017, s. 180.

plattformar eller andra artificiella konstruktioner till havs är också att tolkas som dumpning. Sista är även övergivning eller dumpning av plattformar eller andra artificiella konstruktioner till havs inte tillåtet om det enbart är i avsiktligt kvittblivningssyfte. Det anse inte vara dumpning om kvittblivning av avfall eller annat material uppkommer i samband med eller till följd av normal drift av fartyg, luftfartyg eller andra artificiella konstruktioner. Det regleras istället av MARPOL.¹⁰²

Protokollets mål är att medlemsstaterna ska tillsammans, och var för sig, skydda och bevara den marina miljön från alla källor till förorening och ska genom sina vetenskapliga, tekniska och ekonomiska förutsättningar vidta effektiva åtgärder för att kunna förhindra, minska och om det så är möjligt, eliminera föroreningar som förorsakats av dumpning. Protokollet vill även uppmuntra länderna att försöka harmonisera sin politik för att främja syftet.¹⁰³ För att uppfylla protokollets mål finns det allmänna åligganden som ska försöka säkerställas vid genomförandet. Medlemsstaterna ska tillämpa ett försiktighetsbaserat perspektiv på miljöskydd för att aktivt kunna motverka dumpning av avfall eller annat material. Lämpliga förebyggande åtgärder ska vidtas när det finns anledning att förmoda att avfall eller annat material som kan komma att sänkas i den marina miljön också kan skada den marina miljön. Protokollet fastställer också att det är förorenaren som ska stå för kostnaden, se vidare om förorenaren betalar-principen i kap. 5. När parterna förverkligar bestämmelserna i protokollet ska de uppmärksamma att de inte överför skada eller skaderisk, direkt eller indirekt, från en del av miljön till en annan eller att en form av förorening omvandlas till en annan form av förorening. Protokollet uppmuntrar parter att vidta striktare åtgärder, var för sig eller gemensamt, i enlighet med internationell rätt i fråga om förebyggande, minskning och där det finns möjlighet att eliminera förorening.¹⁰⁴

Enligt art. 4 ska parterna förbjuda all dumpning av avfall eller annat material med undantag för det som är angivet i bilaga 1 till protokollet. Det krävs särskilt tillstånd för att dumpa avfall eller annat material som förtecknas i bilaga 1. Undantagslistan innefattar inte plast, dvs. att det är negativt definierat att det som inte nämns är inte tillåtet att dumpas i haven. Listan innefattar uppmuddrat material; avloppsslam; fiskavfall eller material som härrör från industriell fiskberedning; inert, oorganiskt geologiskt material; organiskt material av naturligt ursprung och skrymmande föremål, främst järn, stål, betong och liknande oskadliga material. Medlemsstaterna ska vidta administrativa åtgärder och stifta lag för att säkerställa att utfärdandet av tillstånden uppfyller kraven av föreskrifterna i bilaga 2. Det ska inte tolkas att bestämmelserna i föreskrifterna hindrar medlemsnationer från att förbjuda dumpning av avfall eller annat material än det som listas i bilaga 1. Parten ska i förevarande situation underrätta organisationen om sådan bestämmelse.¹⁰⁵ Avloppsslam är en av de tillåtna substanserna som får dumpas med tillstånd

---

¹⁰² Londonprotokollet, art. 1.

¹⁰³ Londonprotokollet, art. 2.

¹⁰⁴ Londonprotokollet, art. 3.

¹⁰⁵ Londonprotokollet, art. 4.

på havet. Den består mest av organiskt material men den innehåller även kemiska grundämnen. Avloppsslam består av flytande hushållsavfall, avrunnit vatten från städer och ibland även både behandlat och obehandlat industriavfall. Avloppsslam är slutdestination för många små plastföremål, i synnerhet mikroplast. På grund av sin storlek kan mikroplasten passera genom filtreringsprocessen i avloppsreningsverk. Det är mikroplasten med större densitet än vatten som hamnar i slammet, medan lättare mikroplast förs ut direkt till floder och hav.¹⁰⁶ Endast för att det förbjuds plastavfall betyder inte att regleringen är total täckande för att förhindra att plasten till slut hittar sin väg ut till haven.

Enligt protokollet är det inte tillåtet som part att exportera avfall eller annat material till andra länder för dumpning till havs.¹⁰⁷ I enlighet med folkrättsliga principer om statsansvar för skada som vållat den marina miljön i annans territorium eller annat område, ska parterna tillsammans utveckla tillvägagångssätt för att slå fast ersättningskyldighet i samband med dumpning till havs av avfall eller annat material.¹⁰⁸ Det ska föreligga ett internationellt samarbete för att motverka fortsatt dumpning av avfall eller annat material i den marina miljön. Medlemsstaterna förbinder sig att främja protokollets syfte inom behörigt internationellt organ.¹⁰⁹ Tillfällen för partsmöte ska kontinuerligt följa upp införlivandet av protokollet och ge möjlighet för utvärdering av dess effektivitet i syfte att finna sätt att förstora dess genomslagskraft för att förebygga, att minska och i de fall det är möjligt att eliminera förorening som orsakats genom dumpning av avfall eller annat material till havs.¹¹⁰

I Londonprotokollet fördöms bortskaffning av plast i haven. Det finns ambition att eliminera plastförorening som skett genom dumpning, delvis *damage control*, det fattas emellertid metod för hur sådan eliminering ska genomföras. Det överförs på de enskilda nationerna att komma på tillvägagångssätt för ersättningskyldigheten när skada har uppkommit, men reglerar inte närmare i detalj. Det framkommer inte någon tydlig och rättvis ansvarsfördelning där olika staters förutsättningar lyft fram. Protokollet ger inte heller stöd för hur det ska redas ut vilken stat som gjort sig skyldiga till de förekommande föroreningarna i som finns kvar i havet idag. Det är förorenaren som ska betala för den skada som uppstår, men även i detta brister protokollet att instruera hur och vad det skulle innebära. Det finns ett försök till skadekontroll och ett regelverk som försöker motverka att förorening genom dumpning förekommer, men protokollet misslyckas i att instruera hur den redan dumpade plasten i havet ska behandlas för att föroreningen ska upphöra. Det är följande inte möjligt att svara på uppsatsens frågeställning.

---

¹⁰⁶ IMO, Review of the Current State of Knowledge Regarding Marine Litter in Wastes Dumped at Sea Under the London Convention and Protocol, Final Report, London, 2016, 7-8.

¹⁰⁷ Londonprotokollet, art. 6.

¹⁰⁸ Londonprotokollet, art. 15.

¹⁰⁹ Londonprotokollet, art. 17.

¹¹⁰ Londonprotokollet, art. 18.

5 Internationella miljörettsliga principer

I förevarande avsnitt kommer fyra folk- och miljörettsliga principer att presenteras överskådligt. Plastföreningen är grunden och syftet till uppsatsen men det kommer lite i skymundan i ett försök att presentera dessa principer som i sig självt egentligen inte direkt har någon koppling till plastföreningen av haven, utan den kommer in under diskussionen. Första principen som kommer att presenteras är principen om *no-harm* och andra principen handlar om prevention. Efter det utreds principen om förorenaren betalar och kapitlet avslutas med principen om gemensamma men differentierande ansvar.

5.1 Principen om *no-harm* och *prevention*

Som diskuterats i metodelavsnittet i första kapitlet är, enligt ICJ-stadgans art. 38(1)(c), rättsprinciperna erkända källor av folkrätten. Fortsatt i detta avsnitt kommer allmänna miljörettsliga principer att diskuteras. Först kommer en liten genomgång av vad en folkrättslig och allmän rättsprincip är. I viss litteratur hänvisas principerna som rättsgrundsatser¹¹¹. Allmänna rättsprinciper, eller som vi kommer fortsätta att hänvisa dem som – principer, karaktäriseras som oskrivna rättsnormer. Dessa har inkluderats som erkända folkrättsliga källor eftersom de säkerställer att det finns reglering i avsaknad av speciallagstiftning i instrument eller sedvanerätten. Principerna har betydelse för att fylla eventuella legala luckor som kan uppstå i de andra uppräknade folkrättsliga källorna i art. 38(1) ICJ-stadgan.¹¹²

Jag har valt att presentera principen om *no-harm* och principen om prevention tillsammans. Skälet till detta beslut är för att det saknas klarhet hur mycket principerna hänger ihop, och att man kan utläsa principen om prevention ur principen om *no-harm*. Doktrinen är inte överens om man kan utläsa preventionsprincipen ur princip 21¹¹³ av Stockholmsdeklarationen som diskuteras nedanför i *no-harm*-avsnittet, utan att principerna bara är besläktade med varandra. Eftersom det inte finns något tydligt svar på denna situation så utgår uppsatsen, för att undvika förvirring att principerna båda kan utläsas ur princip 21 i Stockholmsdeklarationen och art. 2 ur Riodeklarationen.¹¹⁴

---

¹¹¹ se Linderfalk, 2020, s. 39.

¹¹² Rose, 2022, s. 26.

¹¹³ Se även Riodeklarationen art. 2 från Förenta nationernas konferens om miljö och utveckling år 1992.

¹¹⁴ Sands, Phillippe, Peel, Jacqueline, Principles of International Environmental Law, 2018, s. 211.

5.1.1 Principen om *no-harm*

För att förstå ursprunget och innebörden av ”*no-harm*”-principen är det relevant att ytligt återge om den historiska utvecklingen av principen. Den ursprungliga versionen av principen i en miljömässig kontext användes i rättsfallet *Trail Smelter*¹¹⁵ år 1941. Rättsfallet handlade om giftiga utsläpp från ett kanadensiskt företag som orsakade skada på naturen inom USA:s territorium. I domen lyfte skiljedomstolen, som sammansatts av en konvention via FN och som godkännts av de två nationerna, att ingen stat har rätten att nyttja eller tillåta nyttjande av eget territorium som skulle kunna orsaka skada genom ångor i eller inom annans territorium eller på egendomar eller personer inom förevarandes territorium. ICJ bekräftade principens sedvanliga natur i anslutning till *Corfu channel*¹¹⁶-rättsfallet år 1949, då domstolen hänvisade till att viss generell och erkänd princip innebar att varje stat har en skyldighet att inte medvetet tillåta att sitt territorium nyttjas på sådant sätt att andra staters rätt att nyttja sina tillgångar inom sina territorier hindras eller skadas. I båda rättsfallen tillämpade *no-harm* som den primära normen för att besluta ansvaret för den skada som uppstått utifrån staternas agerande.¹¹⁷

”*No-harm*”-principen fortsatte att innefatta en relativt snäv definition tills antagandet av FN:s generalförsamlings resolution 1803 (XVII), år 1962, då principen om *no-harm* blev en naturlig följd av principen om *permanent sovereignty over natural resources*¹¹⁸. Rätten att exploatera naturtillgångar inom en stats territorium begränsades av skyldigheten att inte orsaka skada på andra staters territorium vid utövandet av rättigheten. Begränsningen kom emellertid inte till uttryck i resolutionen utan erkändes först formligen i Stockholmsdeklarationen från år 1972 i och med inkluderingen av princip 21.¹¹⁹ Således, har den internationella miljörätten utvecklats inom kontexten av två mål som är svåröreliga. Det första är att stater har suveränitet över sina naturresurser, det andra är att vid utövandet av den rätten får emellertid inte skada uppstå på andra suveräna staters naturresurser. Dessa två mål stadgas i princip 21 i Stockholmsdeklarationen.¹²⁰ Principen lyder:

"States have, in accordance with the Charter of the United Nations and the principles of international law, the sovereign right to exploit their own resources pursuant to their own environmental policies, and the responsibility to ensure that activities within their jurisdiction or control do not cause damage to the

¹¹⁵ https://legal.un.org/riaa/cases/vol_III/1905-1982.pdf.

¹¹⁶ *Corfu Channel (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland v. Albania)* <https://www.icj-cij.org/case/1> (besökt 01.05.2023).

¹¹⁷ Dupuy, Viñuales, 2018, s. 63- 64.

¹¹⁸ General Assembly resolution 1803 (XVII): 1. The right of peoples and nations to permanent sovereignty over their natural wealth and resources must be exercised in the interest of their national development and of the well-being of the people of the State concerned. of 14 December 1962, "Permanent sovereignty over natural resources".

¹¹⁹ Dupuy, Viñuales, 2018, s. 64.

¹²⁰ Sands, Peel, 2018, s. 201.

environment of other States or of areas beyond the limit of national jurisdiction."¹²¹

Princip 21 har fortsatt att vara en hörnsten av den internationella miljörätten. Den anses fastställa en underliggande och grundläggande skyldighet inom den internationella miljörätten, och är också en källa för fortsatt utveckling av mer specifika regleringar.¹²² Delen av principen som rättfärdigar suveräniteten över nyttjandet av sina naturresurser är inte den delen som är av intresse för uppsatsens frågeställning och syfte. Uppsatsen har inte fokus på staters rätt att utnyttja sina resurser, utan snarare ansvaret att inte skada området utanför sitt territorium, oavsett om det sker vid utnyttjandet av statens naturtillgångar eller ej. Förevarande leder till att det är andra delen av *no harm*-principen som är av relevans för uppsatsens ämne, nämligen att stater är underkastade begränsningar i sitt utövande av rättigheterna som principen samtidigt ger uttryck för. Erkännandet av regeln innebär internationella juridiska restriktioner på staters rätt till suveränitet över nyttjandet av sina resurser trots att det sker inom statens jurisdiktion.¹²³

Principen om *no-harm* i Stockholmsdeklarationen innebär inte endast en reglering av gränsöverskridande skada på andra staters territorium utan inkluderar även område som sträcker sig utom staternas jurisdiktion. Det innebär att även område som det fria havet omfattas av principen. Trots att *no-harm* erkänts som gällande internationell rätt innebär emellertid det inte att principen är avgörande och den är bara delvis verksam vid ett anspråk med internationell karaktär från en stat. Det är därför inte möjligt för en nation att styrka sina anspråk mot annan stat endast med stöd av principen om *no-harm*. Vid tillämpningen av principen uppkommer också vissa oklarheter, t.ex. vad innebär miljöförstöring eller -förorening, när anses det ha skada på miljön, vad är de juridiska följderna pga. en kränkning av principen, och hur långtgående och omfattande ska ansvaret anses vara vid en skada på miljön?¹²⁴ Princip 21 av Stockholmsdeklarationen definierar inte termen "skada". Det är därför nödvändigt att i varje enskilt fall undersöka graden av skada som uppstått baserat på föreliggande omständighet. Det är viktigt att beakta kriterier som sannolikheten att skada skulle uppstå trots vidtagna åtgärder som genomförts av en stat innan, orsakssambandet mellan agerandet av staten och skada som skett. Principens tillämplighet är väldigt beroende av omständigheter i rättsfallet. I *Trail Smelter*-rättsfallet använde tribunalen orden "seriösa konsekvenser". Vid kodifikationen av "Law of Non-navigational Uses of International Watercourses" vid FN:s *International Law Committee* (ILC), refereras det till en skyldighet att inte orsaka "*significant harm*"¹²⁵, dvs. betydande skada. Samma formulering använder ILC i artikel 2(a) av "Draft Articles on the Prevention of Transboundary Harm from Hazardous Activities", från 2001, även kallad "ILC Prevention Articles". I en

---

¹²¹ Stockholmsdeklarationen 1972, princip 21.

¹²² Sands, Peel, 2018, s.202.

¹²³ Sands, Peel, 2018, s.206.

¹²⁴ Sands, Peel, 2018, s.206.

¹²⁵ Se United Nations Convention on the Law of Non-Navigational Uses of International Watercourses, 21 May 1997, 36 ILM 700 (UN Convention on Watercourses), Art. 7(1).

mer nyligen tvist, *Case Concerning Pulp Mills on the River Uruguay*¹²⁶, från 2010 uttryckte sig ICJ om en signifikant skada på miljön från en annan stats handlande. Det är viktigt att ta i beaktande vad och hur långtgående försiktighetsåtgärderna kostar och vilken potentiell skada som kan komma att uppstå, och hur påverkas andra staters rätter att utnyttja sina naturtillgångar. Om den skada som uppstår inte uppfyller kriteriet på signifikant skada är principen om *no-harm* inte tillämplig på situationen. Det föreligger emellertid en skyldighet att vidta skäliga försiktighetsåtgärder för att motverka att skada ska uppstå, och att finns erkänd folkrättslig princip om att det är förorenaren som betalar.¹²⁷ Det är svårt att utifrån principen om *no-harm* att veta avgränsningen till hur långt ansvaret kan sträcka sig för att vidta försiktighetsåtgärder vid användningen av naturtillgångarna inom sitt territorium för att minska risken att skada sker utanför territoriet. Principen ska inte uppfattas som den innefattar strikt ansvar eller *liability without fault* (utan uppsåt). Det är en förpliktelse att vidta försiktighetsåtgärder och om skada oavsett skulle uppstå trots att stat vidtagit rimliga försiktighetsåtgärder kan det inte anses att den utövande staten har överträtt principen om *no-harm*.

Principen om *no-harm* ska vara en del av den framtida regleringen absolut för uppstädningen av havet; att det inte är acceptabelt att släppa ut plastavfall även när den förs ut på det fria havet och gör skada på områden utanför någon stats jurisdiktion. Det är enkelt att tolka ur principen att om skada uppstår så ska skada också repareras. Principen är emellertid för generell för att kunna tillämpas på uppsatsens syfte att reda ut ansvar för skador som redan gjorts. Det finns inget stöd för att härleda tillbaka ansvar till stater som har begått mycket förorening. Principen lämnar inte utrymme för att ta hänsyn till staters olika omständigheter och förutsättning heller. Den ger inget stöd för att lista ut vilken stat som gjorts sig skyldig till vilket föroreningstillfälle. Principen innebär att man ska ta försiktighetsåtgärder, för att inte skada ska uppstå på annat område utanför sin jurisdiktion, men den hjälper inte som sagt vid tillämpning på historisk skada.

5.1.2 Principen om prevention

Det har redan nämnts att innehållet av princip 21/artikel 2 både återspeglar allmän internationell rätt, som återigen bekräftar principen om *no-harm*, och är ett försök till progressiv utveckling av rättsområdet, en introduktion till ett statligt ansvar att motverka skada på områden utanför statens jurisdiktion. Princip 21/artikel 2 vill lyfta fram miljöns intresse i sig, och förskjuter skyddet av staternas egna intressen. Denna del av principen handlar snarare om förebyggande än *no-harm*. Fokus ligger inte på att fastställa ansvar för skada som orsakats av annan stat utan det skapas en skyldighet att förhindra att skador i allmänhet uppstår på miljön. Den bakomliggande konceptet är att det är särskilt viktigt i miljöskyddssammanhang att förebygga snarare än att reparera eftersom miljöskador oftast är oåterkalleliga. Proaktivt förebyggande, i den mening av riskminimering snarare än reparation, och att

---

¹²⁶ International Court of Justice se: <https://icj-cij.org/case/135>, (besökt 14.04.2023).

¹²⁷ Dupuy, Viñuales, 2018, s. 64-65.

skydda miljön som sådan, istället för att skydda enskilda staters intressen och därmed också skapar oberoende av den rumslig dimensionen, är det perspektiv som förutsetts. Oro för den allmänna miljön fanns redan i slutet på 1960-talet när liberianska oljetanken *Torrey Canyon* sjönk utanför den brittiska kusten. Det nya ställningstagandet och perspektivet var nytt men samtidigt väldigt välkommet och behövligt då det fick genomslag inom den allmänna folkrätten.¹²⁸

Principen dök först upp i *soft law*-sammanhang innan det erkändes som en sedvanlig princip. Det kan vara önskvärt här att hänvisa till ett antal instrument som tillämpat och gett en rättslig grund för principen. Som exempel anger artikel 193 i UNCLOS, som diskuterats ovan, att stater får viss suverän rätt att exploatera sina naturresurser i enlighet med den egna miljöpolitiken samtidigt som de besitter en långtgående skyldighet att skydda och bevara den marina miljön. Bestämmelsen föregås av en mer allmän skyldighet i artikel 192 att skydda och bevara den marina miljön, och följs av ett uttalande mer specificerat i artikel 194.2 som påminner om formulering av Stockholmsdeklarationens princip 21. Det är anmärkningsvärt att den marina miljön inte begränsas till staternas territorium eller till de områden som är under deras kontroll. Detta har bekräftats i flera rättsfall och kan ge långtgående konsekvenser, eftersom domarna drar en slutsats att stater är skyldiga att förhindra betydande miljöskador var de än uppstår, och därmed även den globala allmänningen, bl.a. det fria havet. Det skulle kunna, om än långsökt, att utläsa att man kan kräva åtgärd när skada har skett och att det finns möjlighet att kräva att en förorenare vidtar åtgärder på annat område än det inom sin egna jurisdiktion, som t.ex. att städa upp det som har bortskaffats i haven.¹²⁹

I målet *Iron Rehn*¹³⁰ (ett rättsfall från 2005) anger PCA¹³¹ att i nutida internationell miljö rätt läggs det mycket vikt vid skyldigheten att förebygga skada, och att den internationella miljölagstiftningen formulerats med hänvisningar att stater ska vara aktsamma vid verksamhet i det egna territoriet eftersom det kan komma att ha negativ påverkan på annan stats territorium.¹³² ICJ påpekar i fallet *Pulp Mills* att principen om prevention, är en sedvanlig regel, och har sitt ursprung ur den *due diligence* som kan krävas att en stat genomför vid verksamhet på dess territorium. Det föreligger enligt ICJ en sammankoppling mellan skyldigheten att förhindra skada och på att utöva tillbörlig aktsamhet.¹³³

Det kan vara gynnande för ämnet att redogöra för hur tribunalen av *the South China Sea Arbitration* valde att tolka del XII av UNCLOS. De ansåg att skyldigheterna i del XII gäller för alla stater med avseende på den marina miljön i alla havsområden, både inom staters nationella jurisdiktion och

---

¹²⁸ Dupuy *vinuales*, 2018, s. 66-67.

¹²⁹ Dupuy, *Vinuales*, 2018, s. 66.

¹³⁰ <https://pca-cpa.org/en/cases/1/> (besökt 29.04.2023).

¹³¹ Permanent Court of Arbitration, se <https://pca-cpa.org/en/about/> (besökt 29.04.2023).

¹³² Sands, Peel, 2018, s. 211.

¹³³ *Pulp mills case*, para 197.

utanför den. Suveränitet är följaktligen irrelevant vid tillämpandet av del XII i UNCLOS. Åtgärder ska därför vidtas för att kunna förhindra, minska och kontrollera föroreningar av den marina miljön som härstammar från verksamheter i aktuellt område, t.ex. havsbotten under öppet hav utanför gränserna för nationell jurisdiktion. Utöver UNCLOS finns det nertecknat i ingressen för UNFCCC (Klimatkonventionen) och artikel 3 i CBD om preventivprincipen i dess utvecklade version som också återfinns i Princip 2 i Riodeklarationen.¹³⁴ Den nuvarande uppfattningen av preventivprincipen innebär en allmän skyldighet att inte endast avstå från att orsaka betydande skada på miljön, utan skyldighet att också proaktivt vidta åtgärder för att förebygga att skador uppstår och att säkerställa att dessa åtgärder är effektiva.¹³⁵

Principen vill riskminimera snarare än reparera och skydda miljön i sig självt och att inte skydda andra staters intressen till sina naturresurser. Principen ger visst stöd för uppsatsen uppställningsdilemma även om den är inte jättehjälpsam för dennas syfte. Det finns möjlighet i denna princip att kräva åtgärd på annat område än sitt eget, men det som är centralt för uppsatsen är en skada som redan har skett, vilket preventiva åtgärder inte kan avhjälpa. Det går inte utläsa något stöd för historiskt ansvaret att härledas tillbaka till den existerande plasten i haven idag.

5.2 Principen om att förorenaren betalar

Naturresurser anses i allmänhet vara i viss mån begränsade och ett beständigt utnyttjande av dessa naturresurser i produktions- och konsumtionsverksamheter kan innebära uttunning av dem. När kostnaden för ett upprepat utnyttjande av naturresurserna inte beaktas i prissystemet misslyckas också marknaden att spegla en realistisk inblick i hur mycket naturråvara som faktiskt existerar på ett nationellt och internationellt plan. Detta förhållningssätt till naturresurser är väldigt relevant till uppsatsen syfte. Plastens marknadspris inkluderar endast produktionskostnaden och inte den reella kostnaden som reflekterar det riktiga *end-of-life*-priset av plasten som mer ofta än inte slutligen tillfaller samhället att betala när plasten till slut hamnar ute i natur och stadsmiljö. Det har därför ansetts önskvärt och nödvändigt att den offentliga sektorn inför reglering och åtgärder för att minska föroreningar i samband med utnyttjandet av naturråvarorna. Principen som ska tillämpas för att allokera kostnader för förebyggande och kontroll av föroreningar, för att uppmuntra till en rationell brukning av knappa miljöresurser och för att undvika en snedvridning av den internationella handel och investeringar är den s.k. *Polluter-Pays Principle*, eller principen om förorenaren betalar, på svenska.¹³⁶ Principen om att förorenaren betalar, och fortsättningsvis PPP, innebär att det är förorenaren som ska stå för kostnaderna för kontrollen av föroreningen, och tillämpandet av

---

¹³⁴ Dupuy, Viñuales, 2018, s. 67.

¹³⁵ Dupuy, Viñuales, 2018, s. 69

¹³⁶ OECD, *The Polluter Pays Principle: Definition, Analysis, Implementation*, 2008, s. 12-13.

förebyggande åtgärder, oavsett om dess kostnad uppstår som ett resultat av påbud eller någon annan avgift på utsläpp av föroreningar, eller debiteras genom någon annan form av lämplig ekonomisk mekanism.¹³⁷

5.2.1 Att implementera PPP

Stater ska, enligt PPP, vidta åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa att förorenare och användare av naturresurser tar ansvar för de fullständiga miljökostnaderna för sin verksamhet. Principen är utformad för att internalisera externa miljöeffekter. Principen strävar att förena miljöskydd och ekonomisk verksamhet och har därför också en viktig funktion för att uppnå hållbar utveckling. Huvudsyftet är att tillförsäkra att hela miljö- och sociala kostnader återspeglas i det slutliga marknadspriset för varor och tjänster. Miljöskadliga varor ska alltså kosta mera vilket med tiden ska motivera konsumenter att konsumera mindre förorenande varor och tjänster som kommer att resultera i en mer hållbara och effektiv resursallokering.¹³⁸ Plastens marknad är i behov av en sådana här utveckling, att införa kostnaden inte endast för produktionen av plast men också hanteringen av den när den är förbrukad.

Principen om förorenaren betalar idag i princip 16 av Rio-deklarationen, som förespråkar offentliga myndigheter ska prioritera internalisering av miljökostnader och ta användning av ekonomiska styrmedel genom att beakta att det bör vara förorenaren som ska bära kostnaden för sin förorening, för att kunna visa hänsyn till allmänintresset och samtidigt lyckas med att inte snedvrider den internationella handeln.¹³⁹

Det finns olika metoder att implementera PPP. Att ålägga verksamhetsutövare ansvar är en metod. Detta är däremot inte metoden att föredra, eftersom ansvar vanligtvis uppstår först när skadan redan gjorts. Andra former av ansvar är bl.a. användaravgifter och skatter, avskaffande av subventioner, miljöföroreningsstandarder och miljövänligare redovisningssystem.¹⁴⁰ Tillämpningen av PPP har ansetts vara ”fortfarande mycket kontroversiell”. Denna uppfattning föreligger eftersom internalisering av miljökostnader i utvecklingsländer anses bli och är en alltför stor börda. Principen förser emellertid en sund ekonomisk logik, och strävar för att harmonisera standarder. Om kostnaderna för miljöskadan inte internaliseras eller återspeglas i priset på varor och tjänster kommer det innebära en snedvridning av marknaden. Naturresurser ska inte uppfattas som fria varor. PPP är således en viktig princip även om tillämpningen utanför OECD-området och EU fortfarande är sparsamt.¹⁴¹

---

¹³⁷ OECD, *The Polluter Pays Principle: Definition, Analysis, Implementation*, 2008, s. 15

¹³⁸ Atapattu, Sumudu A., *Emerging principles of international environmental law*, 2006, s. 442.

¹³⁹ Riodeklarationen 1992.

¹⁴⁰ Atapattu, 2006, s. 443.

¹⁴¹ Atapattu, 2006, s. 442.

PPP antogs först på internationell nivå i OECD¹⁴²-rådets rekommendation från 1972 – översatt – om *Vägledande principer för internationella aspekter av miljöpolitik*¹⁴³. I rådets rekommendation från år 1974¹⁴⁴, som behandlar hur principen ska införlivas och appliceras, hänvisar organisationen till principen som en grundläggande och fundamental regel. Rådet rekommenderar också staterna att inte subventionerna eller avhjälpa förorenaren att bära kostnaderna för föroreningskontrollen.¹⁴⁵ Enligt detta instrument borde kostnaden för de åtgärder som skulle antagits av nationella myndigheter för att bekämpa föroreningen, återspeglas i kostnaden för varor och tjänster som också orsakar skadan i och med produktionen och/eller konsumtionen.¹⁴⁶ Principen om att förorenaren betalar, enligt definitionen i punkt 4 i ”Guiding Principles” från OECD föreskriver att förorenaren ska stå för kostnaden för att förebygga och kontrollera föroreningar för att garantera att miljön är i ett acceptabelt tillstånd. Föreställningen ”acceptabelt tillstånd” beslutas av de nationella offentliga myndigheterna, och antyder att genom ett kollektivt val och med hänsyn till begränsad information, anses fördelen med ytterligare minskningar av den förevarande sociala skadan vara mindre än den sociala kostnaden för ytterligare förebyggande och kontroll.¹⁴⁷ OECD:s formulering av PPP innebär inte att alla miljökostnader ska internaliseras. Förorenaren ska stå för den kostnaden som krävs för att förebygga och kontrollera föroreningar för att säkerställa att miljön är i ett acceptabelt skick. I detta läge aktualiseras såväl de statliga myndigheternas utsläppsnormer, som deras övervakningssystem som ska säkerställa att normerna efterlevs. Så länge miljön lämnas i acceptabelt tillstånd krävs det inte att alla föroreningskostnader internaliseras.¹⁴⁸ Ett faktum är att förorenaren betalar-principen inte är mer än en effektivitetsprincip för att fördela kostnader, och ska inte uppfattas som en föredömlig metod att sänka föroreningar till en optimal nivå av något slag, även om den inte utesluter en sådan utgång.¹⁴⁹

Principen om att förorenaren betalar är grunden för EU:s miljöpolitik. I EUF-fördragets art. 191.2 anges följande: ”Unionens miljöpolitik ska [...] bygga på försiktighetsprincipen och på principen om att förebyggande åtgärder bör vidtas, att miljöförstöring företrädesvis bör hejdas vid källan och att

---

¹⁴² The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), är en internationell organisation där statsmakter samarbetar för att hitta lösningar på gemensamma utmaningar, utveckla globala standarder och identifierar praxis för att främja politik för att skapa bättre liv, se <https://www.oecd.org/general/Key-information-about-the-OECD.pdf> (besökt 15.08.2022), se även <https://www.oecd.org/about/document/ratification-oecd-convention.htm> för vilka stater som är ratificerat OECD:s konvention.

¹⁴³ Guiding Principles Concerning the International Economic Aspects of Environmental Policies.

¹⁴⁴ Recommendation of the Council on the Implementation of the Polluter-Pays Principle, OECD, 1974.

¹⁴⁵ Environmental Principles: From Political Slogans to Legal Rules, de Sadeleer, Nicolas, 2002 (published online 2010), oxford, s. 26.

¹⁴⁶ Dupuy, Viñuales, 2018, s. 81-82.

¹⁴⁷ OECD, The Polluter Pays Principle: Definition, Analysis, Implementation, 2008, s. 15.

¹⁴⁸ Atapattu, 2006, s. 438.

¹⁴⁹ OECD, The Polluter Pays Principle: Definition, Analysis, Implementation, 2008, s. 15.

förorenaren ska betala”¹⁵⁰. Lagstiftningen är inte bindande på andra områden än i miljöfrågor.¹⁵¹ Kommissionen ska ta ansvar och tillse att förslag på miljölagstiftningen grundas på principen om att förorenaren betalar. Ansvaret omplaceras sedan till medlemsstaterna att införliva, tillämpa och se till att EU:s miljödirektiv och -förordningar efterlevs. EU:s och medlemsstaternas lagstiftare besitter olika instrument för hur principen ska tillämpas.¹⁵² EU har under de senaste årtionden antagit ett antal olika miljölagar som bygger på PPP. Direktiv 2004/35/EG om miljöansvar fastställer EU:s ram för miljöansvar. Miljöansvaret innefattar att ekonomiska aktörer som genom sin verksamhet skadar miljön är skyldig att betala för avhjälpande åtgärder. Lagstiftarens syfte är att också skapa incitament att undvika att skador uppstår. Enligt direktivet är verksamhetsutövaren skyldig att vidta alla nödvändiga avhjälpande åtgärder på egen bekostnad om betydande miljöskador på mark, vatten och biologisk mångfald anses vara riskabla (enligt bilaga III till miljöansvarsdirektivet). Ramdirektiv 2008/98/EG om avfall behandlar avfallshanteringen, det finns utöver detta ramdirektiv även andra rättsliga instrument som behandlar särskilda frågor och specifika typer av avfall^{153, 154}.

5.2.2 Externa effekter

För att fullt ut förstå innehållet i principen måste hänsyn tas till det sätt som industriell verksamhet har bedrivits innan miljöskyddshänsynen framtogs. Utgångspunkten i detta hänseende är teorin om yttre omständigheter, dvs. inverkan av en transaktion, mot tredje part som inte har deltagit i verksamheten. När påverkan på tredje part är negativ, (i uppsatsens fall - havet) och inte är kompenserad för, kan det talas om en negativ yttre påverkan. En miljöförorening i t.ex. en älv genom sedvanlig eller oavsiktlig verksamhetsdrift av ett företag medför automatiskt en kostnad för samhället, precis som plastföroreningen på det fria havet medför kostnad för att rensa områden från föroreningen. Fördelarna med verksamheterna är individuellt fördelade mellan producent och konsument, medan kostnaden för att reparera skada åtar sig på samhället. Frågan uppkommer då; vem ska betala kostnaden? Är det företaget, dvs. den enheten som erhåller förmånen av verksamheten, konsumenterna som både får en fördel med konsumtion av produkten som de själva väljer att investera i, samtidigt som samhället får stå för en del av kostnad som uppstår av verksamheten eller är det samhällets medborgare i stort som bär bördan utan att individuellt profitera på

---

¹⁵⁰ Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) (konsoliderad version), art. 191.2.

¹⁵¹ Särskild rapport, Principen om förorenaren betalar: tillämpas inte konsekvent i EU:s miljöpolitik och miljöåtgärder (SV 2021) Europeiska Revisionsrätten, s. 8.

¹⁵² Särskild rapport, Principen om förorenaren betalar: tillämpas inte konsekvent i EU:s miljöpolitik och miljöåtgärder (SV 2021) Europeiska Revisionsrätten, s. 8.

¹⁵³ Ramdirektiv 2000/60/EG, direktiv 91/271/EEG om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse, och direktiv (EU) 2020/2184 om dricksvatten samt direktiv 2007/60/EG om översvämning, direktiv 2009/128/EG om bekämpningsmedel, direktiv 91/676/EEG om nitrater.

¹⁵⁴ Särskild rapport, Principen om förorenaren betalar: tillämpas inte konsekvent i EU:s miljöpolitik och miljöåtgärder (SV 2021) Europeiska Revisionsrätten, s. 9–10.

verksamheten? Samhället i stort eller de individer som är mest direkt berörda av föroreningen kommer vara de som står för kostnaden för att motverka skadan om ansvaret inte tydligt fastställs. Om myndigheterna ingriper för att motverka skada från föroreningen, bärs kostnaden fortfarande av samhället, eftersom det är skatteintäkterna som kommer användas. Om kostnaden emellertid läggs på företaget som orsakat föroreningen, eller om den överförs till konsumenterna, vars efterfrågan motiverar och skapar incitament för företagets aktuella produktion, skulle det kunna talas om en ”internalisering” av kostnaden.¹⁵⁵

Användningen av naturliga resurser innebär vanligtvis vad ekonomer kallar externa effekter, som kan vara antingen positiva eller negativa. Negativa externa effekter kan sägas uppstå när produktion eller konsumtion av varor eller tjänster orsakar skada på naturen utan att reparationskostnaden för skada ingår i priset. En engelsk ekonom, Pigou, argumenterade att sådana externa extra kostnader borde bli internaliserade, dvs. integrerade i priset av varan och tjänsten, genom att debitera de som är ansvariga för produkten eller tjänsten. Så länge dessa extra kostnader fortsätter att vara dolda, kommer marknaden att reagera på snedrivna prissignaler och göra ineffektiva ekonomiska val. Som omnämnts innan är priserna på plast alldeles för låga i jämförelse med den skada den orsakar på våra miljöer. Principen kräver att förorenaren ska ta ansvar för de externa kostnaderna som uppstår från verksamheten. Internaliseringen är fullständig när förorenaren tagit ansvar för de kostnader som uppstår på grund av skador föroreningen gjort. Det är inte fulländat när kostnaden för skadan förskjutits till samhället som en helhet. Principen kräver involvering från det offentliga, för att säkerställa att det finns ekonomisk täckning för potentiella skador på miljön. Det förekommer två sätt för att försäkra att priset reflekterar den sanna kostnaden av produktionen, eller konsumtionen. Det ena förslaget är en beskattning som återspeglar ett uppskattat värde av den skada orsakat av en verksamhet, det andra är regleringsstandarder för att förbjuda eller begränsa skador som är förknippade med en verksamhet.¹⁵⁶

Polluter pays är en bra princip när man vet vem som gjort vilken skada och kan härleda den skadan direkt till förorenaren. Eftersom kostnaden för reparationen ska inkluderas i marknadspriset ska det finnas en buffert för verksamhetsutövaren att avhjälpa de skador som kan uppstå vid produktion eller förbrukning. Syftet för uppsatsen är emellertid att utreda ansvarsfördelning för en förorening som har skett vid många olika tillfällen på en produkt vars pris inte internaliserar de externa negativa effekterna i priset. Plast är billigt och har inget värde efter att de förbrukats. PPP skulle kunna ha effekt på plasten om den verkliga kostnaden för omhändertagandet av plastföroreningen ingick i marknadspriset. Emellertid kan man inte tillämpa principen för att härleda den redan bortskaffade avfallet i haven till enskilda tillfällen och förorenare. Det finns inget i principen som aktualiserar ansvarsuppdelning på grund av historiskt ansvar eller någon metod att beakta flertalet faktorer för att ansvaret ska kunna fördelas rättvist över skyldiga

---

¹⁵⁵ Dupuy, Viñuales, 2018, s. 81–82.

¹⁵⁶ de Sadeleer, 2002, s. 21.

stater. Principen kan inte fullständigt ge svar på uppsatsens frågeställning. Nedanför presenteras den sista principen för arbetet.

5.3 Principen om gemensamma men differentierande ansvar

The Principle of Common but Differentiated Responsibility syftar till att fördela ansträngningen att försöka tygla de globala miljöproblemen bland nationerna baserat på två kriterier, dvs. historiskt och pågående ansvar samt de olika förmågorna, finansiella och teknologiska, att bekämpa och motverka miljöförstöringen.¹⁵⁷ Nedan kommer Common but Differentiated Responsibility att översättas till *gemensamma men differentierade ansvar*. Som förkortning kommer däremot CBDR att användas fortsättningsvis.

5.3.1 Differentierande bemötanden inom internationell miljö rätt

Folkrätten genomsyras av en fundamental princip som innebär suverän likställdhet mellan alla stater, dvs. suveränitetsprincipen¹⁵⁸. FN är delvis grundad på principen om suverän jämställdhet mellan stater. Inom den internationella rätten ska stater bemötas som suveräna och jämställda varandra. Suverän jämställdhet är ett juridiskt begrepp och skulle kunna jämföras med hur likhetsprincipen ska behandla alla lika oavsett om det kan förekomma skillnader mellan individer. En naturlig följd av suverän jämställdhet är att internationella juridiskt skyldigheter grundas på en princip om ömsesidighet¹⁵⁹, och binder alla parter lika. Det går emellertid inte att anse att alla stater är lika trots att de ska ha suverän jämställdhet. Stater varierar i storlek, makt, och befolkningstillväxt. Det kan med andra ord vara missvisande att prata om jämställdhet. Differentierande behandling blir oundviklig inom vissa områden av folkrätten, med tanke på staters olika kulturer, språk, utvecklingsnivå och de naturtillgångar som finns till deras förfogande. Olika faktorer gör det omöjligt att prata om verklig jämlikhet mellan stater.¹⁶⁰

Med expansionen av det internationella samfundet efter avkoloniseringen uppstod vissa svårigheter för den internationella rätten. Den internationella gemenskapen blev alltmer heterogen och de nyetablerade och självständiga staterna med ostadiga ekonomier innebar en utmaning för det internationella samfundet och dess lagar. Det blev mer uppenbart att det inte var möjligt att upprätthålla ett koncept om juridisk jämställdhet när världens olika stater hade så olika ekonomiska, politiska och militära förutsättningar. Förändringarna och de medföljande utvecklingarna kom från en bredare kraft som påverkade folkrätten, vars uppgift sakta ändrades från att försäkra sig om

---

¹⁵⁷ Dupuy, Viñuales, 2018, s. 83.

¹⁵⁸ Se Förenta nationernas stadga, art. 2.1.

¹⁵⁹ Atapattu, 2006, s. 379.

¹⁶⁰ Atapattu, 2006, s. 379–80.

en fredlig samhörighet mellan stater och att försäkra en omfattande samverkan på ett antal olika socio-ekonomiska problem.¹⁶¹

Den första vågen av differentiering hade sitt ursprung från utvecklingsländerna som ville få igenom en ny internationell ekonomisk ordning (NIEO), medan den andra vågen snarare var fokuserad på uppkomsten av globala miljöproblem. Ömsesidigt beroende av stater och det faktum att de globala miljöbekymren inte tog hänsyn till nationsgränser gjorde att differentieringen blev en nödvändig följd. Att differentierande behandling har efterfrågats kommer även från att utvecklade länder och utvecklingsländer lagt olika mycket vikt vid miljöproblemen. Utvecklingsländerna har tendens att prioritera akuta samhällsproblem som fattigdom, ekonomisk utveckling, och tillhandhålla fundamentala nödvändigheter, medan utvecklade länder har haft större möjlighet, med sina resurser, att känna sig besvärade av hotande miljöproblem.¹⁶²

Utan att utvecklingsländerna deltar i ett försök att motverka att miljöförstöringen ökar och sprider sig, blir det svårt för de utvecklade länderna att göra några framsteg. I praktiken har differentierande behandling uppstått som en naturlig konsekvens av att försäkra sig om universal deltagande i miljööverenskommelser angående globalas problem. I vissa miljösammanhang, som krävt och kräver mänskligt agerande för att hindra större miljökatastrof, blir det nödvändigt att tillämpa differentierande behandling. Den största gruppindelningen är redan omnämnd, dvs. utvecklade länder och utvecklingsländer, men det är svårt att argumentera att utvecklingsländer är en homogen grupp. Det har gjorts mer detaljerade distinktioner, som t.ex. små ö-stater under utveckling¹⁶³, länder med övergångsekonomier¹⁶⁴, *Annex I-länder* (Bilaga I) till Kyotoprotokollet, och icke-medlemsstater av protokollet. Det är nödvändigt att beakta differenserna eftersom dessa utgör starkt skäl för utvecklingsländerna att implementera internationella förpliktelser och till och med att besluta sig för att överhuvudtaget ratificera internationella konventioner. Baserat på jämställdhetsprincipen, har många olika kategorier av differentierande faktorer uppkommit för det är inte längre möjligt att endast tala om formell jämställdhet utan att automatiskt ha differentieringarna i åtanke.¹⁶⁵ För utvecklingsländer är principen om CBDR viktig eftersom den belyser deras behov av att fortfarande utvecklas, samtidigt som de har en minskad ekonomisk och teknisk förmåga att bidra med bekämpandet av miljöproblemen. Det är viktigt att uppmärksamma att utvecklingsländerna inte har bidragit i lika stor utsträckning till miljöhotens uppkomst. Utvecklade länder använder emellertid också principen som ett verktyg för att försäkra sig att även utvecklingsländer ska delta i bekämpandet mot olika globala

---

¹⁶¹ Atapattu, s. 380.

¹⁶² Atapattu, s. 380.

¹⁶³ Se Kyotoprotokollet, 1997.

¹⁶⁴ Se The Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants (POP), UN Doc, 2001.

¹⁶⁵ Atapattu, s.380-81.

miljöhot, och att den utveckling som sker i utvecklingsländerna sker inom vissa miljömässiga gränser.¹⁶⁶

5.3.2 De två dimensionerna av CBDR

Principen om CBDR som tillämpas på internationella miljökonventioner anses bestå av två dimensioner. Den första dimensionen berättigar, eller kanske snarare kräver att, alla berörda stater deltar i internationella åtgärder som syftar till att motverka miljöförstöring. Den första delen av principen om CBDR ställer alltså krav på att alla parter i det internationella samfundet ska delta och göra en ansträngning för att lindra och stävja de globala miljöproblemen. Det behövs aktivt deltagande från alla delar av världen eftersom de flesta miljöföröreningarna är gränsöverskridande och förväntas att bli mer allvarliga med tiden. Genom detta aktivt deltagande uppstår ett motsvarande gemensamt ansvar som en integrerad del av CBDR-principen. Stater kommer i allt högre grad behöva ta hänsyn till behoven hos alla medlemsstater i det internationella samfundet när de utvecklar och tillämpar sin politik, vilket kommer att bli en konsekvens av att vidga begreppet. ”*Common responsibility*” kräver gemensamma och samordnade åtgärder. Alla måste försöka hjälpa till för att hindra att mera plast förs ut i haven, och att något görs åt av det som redan har förts ut. Den andra dimensionen leder till antagandet och genomförandet av olika åtaganden för stater, medan hänsyn tas till deras olika omständigheter och kapacitet, deras historiska bidrag till miljöproblemet och deras framtida utvecklingsbehov. Här ska hänsyn tas till stater som kanske inte drabbas särskilt hårt av plastföroreningen men som bidrar med den genom att exportera plastavfall till länder som brister i korrekt hanteringsförmåga av avfallet. Den andra delen av differentierande av åtaganden innebär ett direkt svar på differentieringar mellan olika länder inför de förväntade effekterna av miljöförstöring och vilken förmåga som föreligger hos respektive stat för att kunna vidta åtgärder på det nationella planet. Det centrala i principen är att alla har ett visst ansvar för att bemöta och hantera storskaliga miljöproblem och samtidigt kunna erkänna att vissa stater i det internationella samfundet har bättre förutsättningar än andra att tillhandahålla resurser för att lösa problemen. Gemensamt och differentierande ansvar måste sammanföras, unisont, och inte som ett element utan det andra. Det har antytts att ordet ”men” i princip kan ersättas helt enkelt med ”och”. Det beror på att ”gemensam” (*common*) innebär inte att ansvaret ska vara lika för alla parter.¹⁶⁷

Differentieringen har som uppgift att förena spänningarna mellan behovet av universella skyldigheter för att kunna vidta nödvändiga åtgärder för att bekämpa miljöföröreningar, å ena sida, och, å andra sidan, behovet att förstå enskilda länders speciella och relevanta omständigheter. Det är ingen lätt uppgift att finna en acceptabel balans mellan alla stater. Trots dessa hinder

---

¹⁶⁶ Dupuy, Viñuales, 2018, s. 83-84.

¹⁶⁷ Honkonen, Tuula, The Common but Differentiated Responsibility Principle in Multilateral Environmental Agreements, 2009, s. 1-2.

återspeglar principen om CBDR ett sätt för hur internationell rätt anpassar sig till de nya verkligheter som det internationella samfundet står inför.¹⁶⁸

5.3.3 Att tillämpa CBDR i internationella miljöavtal

Det går att implementera eller tillämpa CBDR genom olika metoder i praktiken. Ena metoden att kategorisera CBDR-bestämmelser är genom fördelning av konkret särbehandling och kontextuell särbehandling. Konkret särbehandling innebär att olika parter eller olika grupperingar av parter har olika åtaganden och skyldigheter. Parterna kan t.ex. delas in i två eller flera grupper, och varje grupp har t.ex. olika utsläppsminskningmål.¹⁶⁹ Normen är då utformad på sådant sätt att särbehandling är uppenbar vid första anblick, med en fördel för en viss gruppering av stater. Kontextuell särbehandling innebär att normen är universellt tillämplig på alla stater men i verkligheten tas det hänsyn till andra faktorer vid dess genomförande. Staterna har samma åtaganden men hur de åtagandena uppnås beror på den nationella situationen. Det är normer som tillåter stater att ta hänsyn till ofta socioekonomiska omständigheter vid tillämpandet av internationella förpliktelser. Termer som *rimlighet* och *rättvishet* är klassiska exempel på kontextuella regler, eftersom de ger stater stort utrymme för argumentation om efterlevnad eller icke-efterlevnad. Endast för att kontextuella normer är diffusa innebär inte att obestämdheten eller flexibilitet är gränslös. Fördragen kan ha andra regleringar som tillsammans skapar en begränsning.¹⁷⁰

Daniel Barstow Magraw har också en uppdelningsmetod för att skapa differentiering till utvecklingsländernas fördel i internationella miljöavtal. Enligt Magraws metod kategoriseras normer som absoluta, differentiella och kontextuella. Absoluta normer innebär identisk likabehandling för alla parter och kräver eller tillåter inte att hänsyn ska tas till varierande faktorer mellan olika stater. De normer som faktiskt kan åstadkomma särbehandling är antingen differentierande eller kontextuella. Differentierande reglering innebär att de tydligt och uttryckligen tilldelar en gruppering med stater (t.ex. utvecklingsländer) olika standarder och förpliktelser jämfört med en annan gruppering (t.ex. industriländer). Kontextuella normer ger emellertid sken av att ge identisk behandling för alla berörda stater, men vid tillämpningen ska bördorna för parterna vara t.ex. *rimliga* eller *rättvisa*, vilket är luddiga begrepp när stater ska förverkliga efterlevnad av instrumentet. Kontextuella normer i tillämpningen innebär således att olika intressen och egenskaper ska balanseras.¹⁷¹ Nedanför kommer vi att fortsätta att fokusera övervägande på differentierande normer eftersom det är av mest intresse för uppsatsens frågeställning att ta fram ett rättvist och tydligt reglage för ansvar av existerande plasten i havet.

---

¹⁶⁸ Honkonen 2009, s. 4.

¹⁶⁹ Honkonen, 2009, s.111.

¹⁷⁰ French, Duncan, Developing States and International Environmental Law: The Importance of Differentiated Responsibilities, i tidningen The International and Comparative Law Quarterly, Jan, 2000, Vol. 49, No. 1, s. 39.

¹⁷¹ Honkonen, 2009, s. 102.

5.3.4 Implementering och assistans

Flertalet av existerande folkrättsliga miljökonventioner erkänner att utvecklingsländer, med hänsyn tagen till deras resurs- och kapacitetsbegränsningar, har en utmaning när det kommer till förverkligande av fördragets centrala förpliktelser. Dessa fördrag föreskriver särbehandling som ska underlätta implementerandet av fördraget för utvecklingsländerna. Differentieringen genom implementering kan göras genom försenat efterlevnadsschema, tillstånd att anta ett påföljande basår, försenade rapporteringsscheman, samt mjuka förhållningssätt till bristande efterlevnad.¹⁷² Det är ingressen till de internationella instrumenten som skapar kontext till och sammanhang mellan normerna i dem. Ingressen till instrumenten ska tillhandahålla själva kontexten av bestämmelserna. Wienkonventionen om traktaträtten mellan stater och internationella organisationer eller internationella organisationer sinsemellan¹⁷³ föreskriver att konventioner ska ”tolkas ärligt i överensstämmelse med den gängse meningen av traktatens termer sedda i sitt sammanhang och mot bakgrund av traktatens ändamål och syfte”.¹⁷⁴ I dagsläget är det inte optimalt att endast genomföra denna kategori av differentiering. Läget i havet är akut och att vänta på att utvecklingsländerna ska utveckla sin plasthantering och förmåga att ta ansvar för det fria havet är i dagsläget inte acceptabelt utifrån ett miljöperspektiv. Industristaterna har kapacitet att påbörja uppstädningen, och kan inte skylla på att utvecklingsländerna ska komma i gång samtidigt med industristaterna.

Sist och kanske mest relevanta för uppsatsen är bestämmelserna som ger assistans åt utvecklingsländerna. Bestämmelserna innebär att industriländerna tillhandahåller utvecklingsländer ekonomiskt stöd och tekniköverföring, samt stöd med rapporteringsskyldigheter. Inom ramen för internationella miljöavtal ska ekonomiskt stöd tillhandahålla särskilda medel för att underlätta implementering av fördragsförpliktelser för utvecklingsländer. Det erkänns i flertalet miljöavtal att utvecklingsländer har begränsade ekonomiska resurser och andra mer brådskande prioriteringar. Genom att ge kompensation för utgifter för utvecklingsländers deltagande kan de också engagera sig i den multilaterala ansträngningen att bekämpa miljöförstöring. Vissa förhandlade avtal ger ekonomiskt bistånd medan andra skapar mekanismer för att samla in och leverera medel till utvecklingsländer.¹⁷⁵ UNFCCC m.fl.¹⁷⁶ innehåller liknande formuleringar när det kommer till att tillhandahålla finansiella resurser. Industriländer måste se till att tillhandahålla nya och ytterligare finansiella resurser för att utvecklingsländerna ska kunna möta de fullständiga och ökande kostnaderna för att möjliggöra uppfyllandet av deras åtagande enligt respektive fördrag.

---

¹⁷² Rajamani 2006, s. 96.

¹⁷³ The Vienna Convention on the Law of Treaties, 1969.

¹⁷⁴ Art. 31(1) Wienkonventionen via regeringens hemsida:

<https://www.regeringen.se/4ae353/contentassets/7ebbd13bf964c17b5b6281d5a75d754/so-198836.pdf>, (besökt 15.11.2022).

¹⁷⁵ Rajamani, 2006, s. 107.

¹⁷⁶ Riodeklarationen, Stockholmsdeklarationen etc.

Enligt UNFCCC måste även industriländerna tillhandahålla de ”överenskomna fulla kostnader” som utvecklingsländerna accepterat för att uppfylla sina rapporteringsskyldigheter.¹⁷⁷

5.3.4.1 Kapacitetsuppbyggnad och omfördelning av resurser

Ett sätt att differentiera olika länders ansvar är bl.a. att göra en omfördelning av resurser. Själva metoden av omfördelning bygger på att ge stöd till mindre utvecklade och/eller särskilt utsatta stater, med ett syfte att förändra incitament, att främja miljöhänsyn via uppbyggnad av landets kapacitet, och att vidta miljövänliga åtgärder. Resursomfördelning realiseras genom utdelning av ekonomiskt stöd och överföring av teknik. Sådana transaktioner bidrar till att stödja den internationella ansträngningen för ett mer miljöeffektivt samfund. Kapacitetsuppbyggnad är ett begrepp som är mer än bara omfördelning av resurser. Det innebär att erbjuda ekonomiskt stöd, utbildning av teknisk och vetenskapligt stöd, administrativt stöd, och överföring av information. Även institutionsuppbyggnad, utbildning och uppbyggnad av den icke-offentliga sektorn i ett land ingår i begreppet. Kapacitetsuppbyggnad ska erbjudas i allmänhet till mindre välbärgade länder, för att de ska kunna båda förhandla och förverkliga miljöavtal.¹⁷⁸

Kapacitetsuppbyggnad innebär initiativ för att utveckla och förbättra nationell, subregional och regional kapacitet och förmåga att göra det med hållbar utveckling som grund. Det erkänns i allt högre grad att multilaterala miljöavtal om hållbar utveckling kommer att ha större framgång och genomslagskraft om det redan finns infrastruktur för att kunna stödja utvecklingen. Det framgår tydligt av artikel 18 i konventionen om biologisk mångfald som kräver att man särskilt uppmärksammar utveckling och förstärkning av nationell kapacitet genom utveckling av mänskliga resurser och institutionsuppbyggnad, för att främja tekniskt och vetenskapligt samarbete. Stockholmsdeklarationen¹⁷⁹ erkänner på sätt vikten av tekniskt bistånd vid genomförandet av deklarationens skyldigheter. The Convention to Combat Desertification¹⁸⁰ erkänner betydelsen av kapacitetsuppbyggnad, vilket innefattar institutionsuppbyggnad, utbildning och utveckling av relevant lokal och nationell kapacitet för att kunna bekämpa ökensspridning, och the Straddling Stocks Agreement¹⁸¹ rekommenderar att hjälpa utvecklingsstater att upprätta nya subregionala eller regionala fiskeriförvaltningsorganisationer eller att stärka befintliga organisationer för bevarande och förvaltning av gränsöverskridande fiskbestånd och långvandrande fiskbestånd.¹⁸² Nedanför kommer ekonomisk och teknisk assistans som differentierande behandling att utvecklas vidare.

---

¹⁷⁷ UNFCCC art. 4(3).

¹⁷⁸ Honkonen, 2009, s. 148.

¹⁷⁹ Se Stockholmsdeklarationen, art. 12(3).

¹⁸⁰ Se Convention to Combat Desertification, art. 19.

¹⁸¹ Se Straddling Stocks Agreement art. 26(2).

¹⁸² Rajamani, 2006, s. 108.

5.3.4.2 Finansiell assistans

Inom ramen för internationella miljöavtal ska ekonomiskt stöd tillhandahålla särskilda medel för att underlätta implementering av fördragsförpliktelser för utvecklingsländer. Det erkänns i flertalet miljöavtal att utvecklingsländer har begränsade ekonomiska resurser och andra mer brådskande prioriteringar. Genom att ge kompensation för utgifter för utvecklingsländers deltagande kan de också engagera sig i den multilaterala ansträngningen att bekämpa klimatförändringar. Vissa förhandlade avtal ger ekonomiskt bistånd medan andra skapar mekanismer för att samla in och leverera medel till utvecklingsländer.¹⁸³ UNFCCC m.fl.¹⁸⁴ innehåller liknande formuleringar när det kommer till att tillhandahålla finansiella resurser. Industriländer måste se till att tillhandahålla nya och ytterligare finansiella resurser för att utvecklingsländerna ska kunna möta de fullständiga och ökande kostnaderna för att möjliggöra uppfyllandet av deras åtagande enligt respektive fördrag. Enligt UNFCCC måste även industriländerna tillhandahålla de ”överenskomna fulla kostnader” som utvecklingsländerna accepterat för att uppfylla sina rapporteringsskyldigheter.¹⁸⁵ Finansiell assistans kan ges genom ytterligare och inkrementell (stigande) ekonomi, multilaterala fonder, The Global Environment Facility, Rioinstrumenten, UNFCCC, och konventionen om biologisk mångfald, samt Stockholmskonventionen innehåller likartade formuleringar när det gäller tillhandahållande av finansiella resurser. Industriländerna har gått med på att ”Nya och ytterligare” finansiella resurser ska tillhandahållas för att möjliggöra för utvecklingsländerna att möta de ”överenskomna fullständiga inkrementella kostnaderna” för att de ska kunna förverkliga sina åtagande enligt varje fördrag. Industriländerna kan också vara skyldiga att betala de fulla överenskomna kostnaderna som ådragits av utvecklingsländerna för att de ska kunna fullfölja sina rapporteringsskyldigheter.¹⁸⁶

5.3.4.2.1 Global Environment Facility

Internationellt ekonomiskt bistånd kanaliseras ofta med hjälp av särskilda fonder. Den mest betydande på internationella miljöområdet är *Global Environment Facility (GEF)*. 1991 grundade Världsbanken, UNEP och UNDP GEF för att kunna finansiera utvecklingsländernas ansträngningar mot fyra globala miljöproblem: global uppvärmning, förlusten av biologisk mångfald, förorening av internationella vatten och utarmning av ozonskiktet. Idag täcker GEF också markförstörelse och POPs. Det var ett stort framsteg i omfattningen och arten av sådana fonder vid inrättandet av GEF. Syftet med fonden var att ge ekonomiskt bidrag till utvecklingsländer för att de ska kunna starta miljövänliga projekt, söka tekniskt bistånd, bedriva forskning och investera i miljöanpassad teknik.¹⁸⁷ Stater berättigas finansiering inom ett av dessa fokusområden om det (1) uppfyller behörighetskriterier som fastställs av *Conference of the Parties (COP)* till den relevanta konventionen som

---

¹⁸³ Rajamani, 2006, s. 109.

¹⁸⁴ Riodeklarationen, Stockholmsdeklarationen etc.

¹⁸⁵ UNFCCC art. 4(3).

¹⁸⁶ Rajamani, 2006, s. 109.

¹⁸⁷ French, Duncan, 2000, s. 43.

hänför sig till fokusområdet, eller (2) staten är berättigad att låna från Världsbanken, eller från *country assistance* från UNDP och den är part i konventionen som gäller för fokusområdet.¹⁸⁸

GEF-finansieringen grundas på principen om överenskomna inkrementella kostnader. Det har förelegat viss förvirring över vad begreppet faktiskt betyder och det har insetts att det krävs bättre operativ vägledning, en förbättrad kommunikation och större konsekvens i tillämpningen av konceptet med inkrementella kostnader. Definitionen av inkrementella kostnader, enligt GEF, är "ett mått på den framtida ekonomiska bördan för landet som skulle bli resultatet av dess val av den GEF-stödda aktiviteten framför en som skulle ha varit tillräcklig i det nationella intresset"¹⁸⁹. Det har sagts att GEF utgör det enskilt viktigaste bidraget för genomförandet av åtgärder för särbehandling (CBDR). Utvecklingsländer och CIET:s hjälps genom GEF att uppfylla sina fördragsförpliktelser, tack vare distribution av donerade medel, och beviljandet av mjukt villkorade lån. Anledningen till att det inrättades en institution där finansiering skulle finnas tillgängligt för att motverka globala miljöproblem var framför allt på grund av effektivitet. GEF startades för att tillhandahålla ett *clearinghouse* där givare och mottagare kan uppnå högsta effektivitet, motarbeta konkurrens, dubbelarbete och för att säkerställa att det inte finns några onödiga luckor i biståndsprocessen.¹⁹⁰

5.3.4.2.2 Multilateral funds (MLF)

Det finns många fördrag som ställer krav på att fonder och andra finansiella mekanismer inrättas. Det kärvs t.ex. i *The Convention on the Conservation and Management of Highly Migratory Fish Stocks in the Western and Central Pacific Ocean* att det inrättas en fond för att på ett effektivt sätt underlätta deltagandet från utvecklingsstaterna, speciellt små ö-stater. *The Straddling Stocks Agreement* från 1995 kräver att staterna inrättar särskilda fonder som ska bistå utvecklingsländerna vid genomförandet av avtalet. Fonden ska även täcka kostnader vid eventuella procedurer för att lösa tvister mellan stater. Flertalet internationella miljöavtal innehåller bestämmelser om specifika fonder. Parter inrättade i Världsarvskonventionen från 1972 en världsarvsfond för att kunna skydda "*World Cultural and Natural Heritage of Outstanding Universal Value*". Fonden finansieras av både obligatoriska och frivilliga donationer.¹⁹¹

Montrealprotokollet (MP) om ämnen som bryter ned ozonskiktet¹⁹² från 1987 är en av de mest framgångsrika MLF. I protokollets ingress står det att parter erkänner att det krävs särskilda åtgärder för att kunna möta utvecklingsländernas behov, bland annat att tillföra ytterligare ekonomiska

---

¹⁸⁸ Honkonen, 2009, s. 153-54.

¹⁸⁹ "a measure of the future economic burden on the country that would result from its choosing the GEF supported activity in preference to one that would have been sufficient in the national interest" – GEF policy on estimating agreed incremental costs as revised in light of Councils Comments GEF/C.7/inf.5 (1996) para. 10.

¹⁹⁰ Honkonen, 2009, s. 153–56.

¹⁹¹ Rajanami, 2006, s. 109 och French, 2000, s. 43.

¹⁹² The Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer 1987.

resurser och ge tillgång till relevant teknik. Mängden nödvändigt medel är förutsägbart och medlen kan förväntas bidra till en väsentlig skillnad för världens förmåga att motarbeta ozonnedbrytningen och dess skadliga effekter.¹⁹³

Den multilaterala fonden är en pionjär för ekonomiska överföringar inom miljöregimen. Den inrättades genom Världsbanken, UNEP och UNDP 1990. De försökte agera efter utvecklingsländernas krav på att fonden skulle ha demokratiskt styre och skulle tillhandahålla *ytterligare och ny finansieringskälla*. Finansiellt stöd från fonden är tillgängligt för parter som är utvecklingsstater. De parter i protokollet som inte föll in under utvecklingsländer-kategori är skyldiga att bidra till ozonfonden, i enlighet med FN:s justerade bedömningsskala. Funktion av MP:s MLF är att hjälpa utvecklingsländerna att minska och så småningom fasa ut produktionen och konsumtionen av ozonnedbrytande ämnen (ODS¹⁹⁴). Rättfärdigandet och skälet för fondens existens är att det är främst industriländerna som framkallat miljöproblematiken med ozonnedbrytningar, vilket också har resurser för att kunna avhjälpa utvecklingsstaterna i deras avvecklingsarbete.¹⁹⁵

5.3.4.3 Tekniköverföring

En annan form av assistans och omfördelning av resurser är tekniköverföring. Detta är också en metod för att kunna förverka CBDR. För att främja både utveckling och miljö kvalitet är en effektiv överföring av teknik viktig. Det är emellertid av vikt att tekniköverföringen inte blir för avancerad för mottagarlandet. Rätt lösning måste hamna på rätt plats och på rätt sätt. Ekologiska, sociala och ekonomiska effekter av tekniken måste bedömas innan åtgärder vidtagits, och överföringen ska inte vara isolerat från den verkliga miljön. Princip 9 i Riodeklarationen från 1992 är ägnad åt vetenskapligt och tekniskt samarbete. Enligt den ska stater samarbeta för att stärka en endogen kapacitetsuppbyggnad för hållbar utveckling. Man ska förbättra den vetenskapliga förståelsen genom utbyte av vetenskaplig och teknisk kunskap m.m. Formuleringen har utsatts för viss kritik för att vara för vag. Det strängare språket (där industriländerna skulle tillhandahålla) som utvecklingsländerna la ut som förslag fick inte genomslag. Genom utformningen om samarbete har industristater till stor del kunnat förhindra principens genomförande och det har inte varit möjligt att utveckla en ny sedvanlig skyldighet som kräver tekniköverföring som är miljöanpassade.¹⁹⁶

Tekniköverföring är svårt att definiera och samtidigt få det heltäckande som begrepp. Detta beror förmodligen på att konceptet om samarbete är mest relevant för den offentliga sektorns politik för miljö och social utveckling, medan utvecklingen i själva verket utförs och teknikframtagandet av privata aktörer, som inte gynnas av de politiska ambitionerna att sprida teknik.

---

¹⁹³ Honkonen 2009, s. 157-.

¹⁹⁴ Ozone-depleting substances, se t.ex. <https://www.eea.europa.eu/themes/climate/ozone-depleting-substances-and-climate-change-1/ozone-depleting-substances-2022> för mer info (besökt 26.04.2023).

¹⁹⁵ Honkonen, 2009, s. 158.

¹⁹⁶ Honkonen, 2009, s. 170–72.

Tekniköverföring är också svårt att genomföra på ett meningsfullt sätt. Som nämnts ovan för det första oftast privata aktörer som utvecklar och äger rättigheterna till miljöteknik, och står utom statens kontroll; detta kan innebära ett hinder för tekniköverföringen eftersom företagen ofta kräver incitament för att sprida sin teknik, och vill såklart ha viss avkastning för sin investering. För det andra uppstår frågan om vem som de immateriella rättigheterna ska tillfalla vid överföringen. Dessa frågor har ofta utgjort en skiljelinje mellan industri- och utvecklingsstater. Trots mängden med olika referenser till behovet av tekniköverföring till utvecklingsländer i internationella miljöavtal så framkommer det enligt FN att det inte finns tillräckligt med finansiell assistans tillgängligt för att avhjälpa teknologisk överföring som behövs för att kunna begränsa miljöförstöring. Immateriella rättigheter är en stor anledning till att tekniköverföring inte varit så framgångsrikt som den förväntades bli. Det är illustrerande att industriländerna föredrar termen ”tekniksamarbete” framför ”tekniköverföring”, speciellt med syfte att kunna skydda sina immateriella rättigheter i processen. De två termerna lämnar olika eftersmaker: samarbete indikerar på ett tvåvägs- eller ömsesidig relation mellan parterna, medan överföring lämnar intrycket att den ena parten är givare och den andra är en passiv mottagare.¹⁹⁷

---

¹⁹⁷ Rajanami, 2006, s. 111.

6 En ny reglering

Som tidigare konstaterats så befinner vi oss i den så kallade plaståldern med ett årligt avfall på ca 11 miljoner ton plast i havet. The Great Pacific Garbage Patch upptäcktes mellan USA:s och Hawaiis kust, har gjort att världssamfundet uttryckt en oro för det ökade plastavfallet. Samtidigt har få insatser gjorts för att motverka den och andra avfallssamlingar i havet, vilket lett till ett växande orosmoment i samma hastighet som det också ackumulerats och växt fysiskt i storlek. Den marina nedskräpningen av plast ökar kraftigt varje år. Om världen väljer att inte försöka hindra att mer plast förs ut i haven beräknas det årliga plastavfallet att nästan tredubblas till år 2040.

Idag finns det inget globalt instrument som reglerar den existerande plasten i våra hav, även om det finns folkrättsliga bestämmelser som har som ändamål att förhindra att utsläpp av plast sker. Uppsatsens syfte var att utreda hur ett sådant internationellt miljörättsligt instrument kan reglera uppstädningen av plasten ur haven, mer exakt på det fria havet som ingen stat ensam förfogar över eller har jurisdiktion om. Uppsatsen har sökt att hitta en folkrättsligt erkänd metod att tillämpa på problematiken för att skapa en så rättvis fördelning av ansvaret för uppstädningen som möjligt och som beaktar flertalet problematiska faktorer. Faktorer som att plast är gränsöverskridande och att export av plasten bidrar till en skev uppfattning om att vissa länder släpper ut mycket mera plastavfall än andra. Ändamålet är att försöka utforma en reglering för *damage control*, själva aktiviteten av att tömma havet på plast. Målet var inte heller att komma med förslag till ett nytt instrument. Målet var inte att hitta metoder för att stoppa tillförseln av plast i haven, eller hur plasten ska hanteras i sin hela livscykel. Ändamålet var att undersöka nuvarande existerande och erkända internationella regleringar, inkl. olika konventioner som reglerar marin förorening och miljörättsliga principer.

Den mesta av plasten som idag finns i haven har förts ut av floder. Stater som inte har kust bidrar alltså även de med plast till haven. Och detta är väldigt viktigt att komma ihåg när man diskuterar ansvarsfrågan och hur det ska delas upp. Även om 80 % av allt plastavfall som förs ut i världens hav kommer ifrån asiatiska floder och en bråkdel från Europa och Nordamerika betyder det inte att västvärlden inte har ett ansvar i dilemmat. Många industriländer exporterar avfall till utvecklingsländerna som har en bristande avfallshantering, där avfall till slut hamnar i naturen. Export är inte en tillräckligt bra anledning till att friskriva sig från ansvar, samtidigt är det nästan omöjligt att veta vilken plast som härstammar från vilka stater. Det är därför av vikt att ett internationellt godkänt instrument reglerar denna ansvarsfråga med en rättvis metod som faktiskt speglar samhällets förbrukning av plast och inte endast ålägger de länder där plasten släpps ut att ta ansvar.

6.1 Resolutionen

UNEA:s resolution innefattar en ambition till ett juridiskt bindande avtal för att kunna få kontroll över den alltmer ökande plastföroreningen av haven. Resolutionen, *5/14 End plastic pollution: towards an international legally binding instrument*, framhäver att det föreligger ett akut behov av att stärka samspelet mellan vetenskapen och politiken på alla nivåer. Det noteras att det är av vikt att förbättra förståelsen för hur havsmiljön påverkas av plastföroreningen och vill främja åtgärder på lokal, regional och global nivå. För uppsatsens syfte är det globala spektrumet som är av intresse. Även den globala samordningen, samarbetet och styrning måste stärkas för att kunna eliminera plastföroreningen från havsmiljöerna. Från denna formulering går det att utläsa någon form av vilja att faktiskt undanröja all plastförorening från den marina miljön. UNEA fortsätter emellertid att påpeka i resolutionen att plastföroreningen är överväldigande och representerar en allvarlig miljöfara för hela planeten. Dokumentet noterar också att plasten i havsmiljön är av gränsöverskridande natur och för att kunna bekämpas måste det internationella samfundet kunna behandla plastens hela livscykel. Då det är viktigt att ta hänsyn till nationella omständigheter och deras kapaciteter. Även detta förhållningssätt är viktigt att lyfta fram, för att således kunna skapa en så rättvis fördelning av ansvaret mellan världens stater. Ansvarsfördelningen måste representera en korrekt bild av var avfallet faktiskt produceras och förbrukas, och inte endast utgå ifrån var den hamnar i den marina miljön. Det är bra att UNEA nämner plasten gränsöverskridande natur och att stater har olika förutsättningar att hantera problematiken men det brister i fokus på ansvarsfrågan i resolutionen. Varken *liability* eller *responsibilities* nämns i dokumentet vilket får det att framstå som något oviktigt och onödigt för det framtida instrumentet som ska reglera plasten i bl.a. marina miljöer. Även om det finns omnämnt i förbifarten att det föreligger ett behov att eliminera, även den existerande i havet, plasten går det inte att utläsa några förslag på vad som behöver göras eller hur det skulle genomföras, vilket får punkten att verka bristfällig och tunt uttryckt. Det framstår som allmänt oviktigt i kampen mot plastproblemet, vilket är delvis förvånande när det finns så mycket oroande kunskap om vad plast har för påverkan på marina miljön och dess liv, inkl. människan. Det är absolut viktigt att arbeta preventivt, att minska tillförseln av plast till haven, men det går inte att undkomma att det redan ligger runt 199 miljoner ton plast i havsmiljön. 199 miljoner ton plast som inte bryts ner till sina ursprungliga komponenter, utan snarare söndras ner i mindre och mindre partiklar som också försvårar uppstädningen. Vad menar de med att eliminera plasten? Eliminera tillförseln av plast eller den existerande plasten som flyter runt och skadar våra hav. Det nämns att man ska ta hänsyn till att olika medlemsstater har olika kapacitet att bemöta plastproblemet vilket ger en öppning att kanske utvecklingsländer ska få stöd från industriländerna för att kunna vara aktiva i bekämpandet av plastföroreningen. Om detta stöd endast ska vara finansiering för aktivt deltagande eller även inkludera överföring av teknik, det diskuteras lite längre ner.

Resolutionen är inte det slutgiltiga juridiskt bindande instrumentet. Den har omfattande brister när det gäller att lyfta fram hanteringen av existerande plast i havet. Då den inte har någon målsättning för hur det skulle ske gör det också tveksamt om det kommer att vara del av det nya instrumentet.

6.2 Havet och konventionerna

UNCLOS tillhandahåller en rättslig ram för bevarande och förvaltning av levande resurser, skydd och bevarande av havsmiljön och mekanism för att avhjälpa tvister om havsmiljön. UNCLOS främsta uppgift är att lösa problem som relaterar till ekonomisk exploatering och suveränitet av haven, men i del XII sätter upp ett skydd, för att kunna förebygga, minska och kontrollera föroreningar av den marina miljön. Trots att UNCLOS innehåller reglering kring föroreningar är den egentliga agendan att prioritera av de havslevande varelserna. Plasten innebär emellertid ett stort hot mot dessa varelser välbefinnande och deras miljö. UNCLOS ger en relativt omfattande rättslig reglering för skydd och bevarande för den marina miljön. Konventionen definierar havsförorening i art. 1(1)(4) som människans direkta eller indirekta tillförser av ämne i den marina miljön, inbegripet flodmynningar och orsakar skada i haven. Denna definition kan appliceras på plastförorening, alltså är UNCLOS en konvention som kan tillämpas på plastavfall som hamnar i den marina miljön. UNCLOS ställer upp en allmän skyldighet för medlemsstaterna att skydda och bevara den marina miljön.¹⁹⁸ Alla stater har rätt att utnyttja sina naturtillgångar, men detta ska ske i enlighet med staternas miljöpolitik och i sitt nyttjande ska staten upprätthålla plikten att skydda och bevara miljön.¹⁹⁹ Konventionsstater har skyldighet att förhindra, begränsa och kontrollera att den marina miljön förorenas från alla slags källor.

Det finns även en reglering om att stater ska arbeta för att förhindra förorening sprids över gränser.²⁰⁰ UNCLOS täcker sex källor av förorening, bl.a. landbaserad förorening, från fartyg, från dumpning, från havsbottenaktiviteter inom den nationella jurisdiktionen och aktiviteter i området. För uppsatsens syfte är det förorening från fartyg och från dumpning som har varit främst intressant. Det är uppenbart att stater ska skydda den marina miljön från plastförorening, och aktivt arbeta för att hindra att mer plastavfall slutligen hamnar i marina miljöer. Det inkluderar även en skyldighet att begränsa den förorening som kommer från att spridas ut i havet eller omvandlas till annan förorening.

Bestämmelserna om verkställighet kan återfinnas i kap. 6 av del XII, emellertid är det extremt tunt på detta område också med reglering och hänvisar till extern lagstiftning. Mycket av UNCLOS ansvarsuppdelning läggs på flaggstaterna. De får som uppgift att reglera fartygen som flyger dess flagg. Medlemsstater ska säkerställa att de lagar och författningar som antagits i enlighet med UNCLOS följs för att se till att förorening förhindras,

---

¹⁹⁸ UNCLOS, art. 192.

¹⁹⁹ UNCLOS, art. 193.

²⁰⁰ UNCLOS, art. 194.

begränsas och kontrolleras. Ansvaret för verkställighet ligger på medlemsstaterna och inte inom konventionen. Oavsett var överträdelsen har skett är det flaggstaten av skeppet som begått brottet mot konventionen som ska hantera den juridiska följden. Det faller på medlemsstaten att verkställa skyddet för den marina miljön, men på UNCLOS vägnar. I UNCLOS finns det också en skyldighet²⁰¹ för parter att verkställa internationella förpliktelser i enlighet med folkrättens regler. Det ska finnas rättsmedel tillgängligt om skada skulle uppstå för omedelbar gottgörelse för den skada som förorsakats på den marina miljön.

Det måste därmed fastslås att UNCLOS är ett omfattande regelverk beträffande haven, emellertid är deras bestämmelser generella och hänvisar mycket till annan lagstiftning eller lägger ansvarsfrågan på flaggstater att uppfylla och verkställa. Det är uppenbart att plastförorening omfattas av UNCLOS, och flertal källor till föroreningen också regleras. I sitt plastbekämpande är stater skyldiga att verkställa internationella förpliktelser i enlighet med folkrättens regler, vilket skulle i så fall vara det nya kommande bindande instrumentet. Det finns ingen tydlig ansvarsfördelning som kan hjälpa oss att ta hänsyn till differentierande omständigheter. Det är uppenbart att plastförorening fördöms men en reglering av det bristfälliga hanterandet av plasten går inte att utläsa ur konventionen. Det finns dock en tydlig skyldighet att hindra och begränsa att det kommer ut i havet. Det är dock oklart vad som händer när man misslyckas med denna skyldighet förutom att det är flaggstaten som ska tillämpa sina regler på situation eller vända sig till annat internationellt instrument. Fortsätter brottet av plastförorening så länge plasten finns kvar i havet? UNCLOS är applicerbart på plastförorening men det ger inget stöd för hur ansvarsfrågan ska delas upp på staterna eftersom konventionen vidarebefordrar den regleringen på andra instrument.

MARPOL:s ändamål är att reglera alla former av föroreningar från fartyg på haven, exkluderat avsiktlig bortskaffande av avfall. Den femte bilagan till konventionen förbjuder alla former av avfall av olika typer, inkl. bortskaffning av all plast. Plastförorening är alltså inkluderat i konventionen och inte tillåtet att bortskaffa på haven. MARPOL reglerar och förbjuder alla utsläpp av skadligt material så länge det inte är tillåtet eller avsiktligt. Konventionen har till syfte att förhindra, minimera och eliminera förorening som härstammar från fartygets rutinarbete och olyckor. Det är emellertid svårt att utläsa vad som händer när det väl skett en olycka. Det kan vara svårt att veta exakt vilken plastförorening som spillts i havet vid ett specifikt olyckstillfälle, speciellt eftersom plastförorening är gränsöverskridande och lätt beblandas med de andra 199 miljoner ton plast som återfinns i haven. Överträdelser ska sanktioneras av flaggstaten för skeppet, oavsett i vilket vatten som olyckan har skett. MARPOL tar själv inte ansvar för förfarandet utan hänvisar till att flaggstaten har ett övergripande ansvaret att se till att MARPOL:s reglering upprätthålls på det fria havet. När det sker en överträdelse är det inte MARPOL i sig som försäkras att skadan repareras, utan det sker via extern internationell och nationell lagstiftning på

---

²⁰¹ UNCLOS, art. 235.

flaggstatens agerande. Oavsett var kränkningen har skett är det flaggstatens skyldighet att se till att sanktioner utfärdas, vilket inkluderar de tillfällen det sker på det fria havet.²⁰² Konventionen tillämpar en blandning av flaggstats-, hamnstats- och kuststatsjurisdiktion för att säkerställa att MAPROL:s standarder för föroreningskontroll upprätthålls. När det väl skett skada stöder inte konventionen hur problemet ska avhjälpas, utan ansvaret åläggs flaggstaten att reparera skadan. Det erbjuds inte någon underlättande reglering för utvecklingsstater eller strängare skyldigheter mot industristater. Även om det framkommer tydligt att plastförorening fördöms av konventionen, finns ingen reglering för att härleda plasten tillbaka till sin ursprungskälla, det krävs något mer övergripande och sofistikerat ansvarsfördelningssystem än vad som finns i MARPOL.

Londonprotokollet (LP) antogs år 1996. LP är ett juridiskt bindande folkrättsligt instrument som reglerar avsiktlig dumpning och bortskaffning av avfall och annat material. Dumpning definieras i LP:s första artikel som varje avsiktlig kvittblivning av avfall eller annat material i havet från fartyg, luftfartyg, plattformar eller andra artificiella konstruktioner. I art. 4 förbjuds parterna att dumpa avfall eller annat material med undantag för det som står angivet i bilaga 1 till protokollet. Plast ingår inte som ett material som får dumpas i havsmiljön enligt LP. Det är emellertid naivt att tro att det inte finns plastpartiklar i de nämnda avfallstyperna, när det är bevisat att det finns till och med plast i vårt bordssalt. Plast i mikroformat syns inte i avloppsslammet men det betyder inte att det inte förekommer och att det är fortfarande en miljöfara.

Protokollets ändamål är att medlemsstaterna ska, tillsammans och var för sig, skydda och bevara den marina miljön från alla källor till förorening och ska genom sina vetenskapliga, tekniska och ekonomiska förutsättningar vidta effektiva åtgärder för att förhindra, minska och eliminera förorening som förorsakats genom dumpning. För att aktivt motverka dumpningen av avfall och annat material i haven ska parterna tillämpa ett försiktighetsbaserat perspektiv. När det finns anledning att förmoda att avfall eller annat material kan komma att sänkas i haven och också orsaka skada, ska parterna vidta lämpliga förebyggande åtgärder. Det framkommer emellertid inte vad som händer när ett fartyg har dumpat ut plastavfall i havet förutom att det nämns att det är förorenaren som ska stå för skadorna, utan någon större utläggning om vad detta ska innebära. Parter ska tillsammans utveckla tillvägagångssätt för att slå fast ersättningsskyldigheten i samband med dumpning till havs av avfall eller annat material i enlighet med internationellt erkända principer om statsansvar för skada som uppstått i den marina miljön. Även LP brister i vad som faktiskt ska hända när en överträdelse av konventionen sker. Lite samma problematik som med MARPOL, det är svårt att härleda plastföroreningen tillbaka till ursprungskällan när det väl hamnar i havet. Även om det framgår av konventionen en önskan om att eliminera förorening som förorsakats genom dumpning är det fattigt på reglering för uppstädningen av det som redan har dumpats.

---

²⁰² MARPOL art. 5(3) och (4).

Alla tre förevarande konventionstexter fördömer plastförorening. Alla tre har regleringar som förbjuder att plastavfall lämnas i haven. UNCLOS täcker allt från landbaserade källor till havsbotten, och MARPOL och LP kompletterar varandra så att både avsiktlig och oaktsam bortskaffning av plast på havet är förbjudet. Om alla tre konventioner fördömer bortskaffande av plast måste det väl också finnas möjlighet att kräva stater på ansvar när det finns så mycket plast i våra hav ändå och att det fortsätter att tillkomma mera. Enda logiska slutsatsen är att det finns ett kvarliggande och historiskt ansvar för den plast som än idag inte har brutits ner förutom i mindre och svårhanterligare partiklar, när alla tre konventioner fördömer bortskaffning av plast i marina miljön. Logiskt sett borde brottet pågå så länge plastavfallet faktiskt är kvar i den marina miljön eftersom den fortsätter att bereda miljön kontinuerlig skada. Konventionerna brister i frågan om att reda ut vem som släppt ut vad.

Även om konventionerna stöder försöken att förhindra att plastföroreningen ökar hjälper den inte oss att faktiskt reparera skadan och fysiskt försöka tömma havet på plast. Utredningen av konventionerna har inte gett någon vettig och rättvis fördelning av ansvar som kan reflektera utvecklingsländernas behov av assistans och industriländernas reella delaktighet i nerskräpningen av världens hav.

6.3 Internationell miljö rätt i enlighet med rättsprinciperna

Principen om att förorenaren betalar (PPP) lägger ett ansvar på förorenaren att gottgöra den miljöskada som denne orsakat. Principen ska tillämpas för att allokera kostnader för förebyggande och kontroll av förorening, rationell brukning av begränsade naturresurser och motverka en snedvridning av handeln med resursen. Principen infördes i den internationella miljö rätten för att internalisera externa miljö effekter. Principen vill förena miljö skydd med ekonomisk verksamhet och har en funktion att främja hållbar utveckling. Det är meningen att höga kostnader ska avskräcka produktion och konsumtion av miljö skadliga naturresurser, eller resurser som det i allmänhet inte finns oändligt av. Det är felaktigt att uppfatta naturresurser som fria varor. Förorenaren ska stå för kostnaderna för att förebygga och kontrollera föroreningar för att kunna garantera att miljön behålls i ett acceptabelt tillstånd. Principens centrala syfte är att effektivisera fördelningen av kostnaden för att motverka att skada uppstår, och egentligen inte ses som en metod för att sänka föroreningar till en optimal nivå. Således ska ekonomiska aktörer, som skadar miljön genom sin verksamhet, också vara skyldiga att betala för avhjälpande åtgärder. Syftet bör vara att skapa incitament för att undvika att skador uppstå. Verksamhetsutövaren ska vara skyldig att vidta alla nödvändiga, avhjälpande åtgärder på egen bekostnad om betydande miljö skada på mark, vatten och biologisk mångfald anses vara överhängande.

Det kan tänkas att denna princip skulle kunna ha stor betydelse för produktionskostnaden för plast ifall den implementerades korrekt. Om internaliseringen skulle vara fulländad hade produktionspriset för plast stigit markant och det hade kanske inte varit verksamhetsutövares ”go to material” längre. Emellertid är i dagsläget marknadspriset fortfarande alldeles för lågt för att principen ska få markant genomslag. Plastmarknaden är sneddriven och plastens hela livscykel räknas inte med i marknadspriset, dvs. priset för att bl.a. städa upp havet på plast. Principen är central för att *motverka* förorening. Det borde finnas finansiell förberedelse från verksamhetsutövaren ifall skada skulle uppstå på miljön och medel för att snabbt återfå kontroll på skadan. Frågeställningen i uppsatsen inskränker sig emellertid som diskuterats ovan till skada som redan skett, och där det inte finns något medel för skada som uppstått och som fortsätter att förvärra tillståndet.

Det ska noteras och uppmärksammas att principen innebär att det finns ett ansvar för den skada man orsakat och det föreligger skyldighet att reparera den. Så långt är principen applicerbar och relevant för plastproblematiken. Emellertid kan inte principen tillämpas för att lokalisera ansvaret för den skada som redan skett och egentligen fortfarande sker. Den kan inte heller tillämpas för fördelning av ansvaret på ett globalt rättvist sätt utan att samtidigt utreda vem som orsakat föroreningen. Det är en omöjlig uppgift och därför är principen inte svaret som frågeställningen söker svar på.

Sist ut i uppsatsen var principen om CBDR (gemensamma men differentierande ansvar). Principen baseras på två kriterier. Det första handlar om historiskt och pågående ansvar och det andra stater olika finansiella och tekniska förmågor. Inom folkrätten är det kutym att stater bemöts som suveräna och jämställda varandra. Med suverän jämställdhet följer oftast en skyldighet om ömsesidighet som inte tar hänsyn till stater olikheter. Det blir emellertid fel att behandla alla stater lika eftersom de varierar i storlek, makt, pengar, befolkningstillväxt etc. Det blir missvisande att prata om total jämställdhet. Differentierande behandling blir en naturlig följd och oundvikligt inom vissa områden av folkrätten. Med avkolonisering skapades nya självständiga stater med olika ekonomiska, politiska och militära förutsättningar. Det internationella samfundet kunde inte endast arbeta mot att bevara freden i världen, utan också få ihop samarbetet angående olika socio-ekonomiska problem.

CBDR är viktig för utvecklingsländer eftersom den framhäver deras behov av att fortsätta utveckla samhället samtidigt som de har minskad förmåga att bidra ekonomiskt och tekniskt till bekämpandet av miljöproblem. Det är väsentligt att också notera att utvecklingsländerna inte har bidragit i samma utsträckning till miljöproblemens uppkomst och framskridande. Idag är det emellertid så att det är de fattiga länderna som för ut mest plastavfall genom sina floder på grund av bristande sophantering. Däremot så exporterar västvärlden otroligt mycket av vårt avfall till utvecklingsländer trots att det är vida känt att de inte har kapacitet att hantera avfallet på ett korrekt sätt vilket slutar med att plasten hamnar i haven. Principen är också central för

utvecklade länder eftersom tillförsäkrar att utvecklingsländerna deltar i viss mån i bekämpandet av globala miljöhot och att samhällsutvecklingen som sker i utvecklingsstaterna är miljöfrämjande. Som omnämnt ovan består CBDR av två dimensioner. Den första dimensionen, ”*common responsibilities*”, sätter krav på att alla stater ska delta i motverkandet av miljöförstöring. Alla ska aktivt delta eftersom miljöproblem, mer ofta än inte, är gränsöverskridande och förväntas eskalera med tiden. Gemensamt ansvar kräver samordnade åtgärder samtidigt som det är nödvändigt att ta hänsyn till andras behov. Den andra dimensionen, ”*different responsibilities*”, innebär att hänsyn ska tas till staters olika kapacitet och omständigheter, staters historiska bidragande och staters framtidsbehov att utvecklas. CBDR håller alla ansvariga att bemöta och hantera globala miljöproblem och har samtidigt förmåga att erkänna att vissa stater i det internationella samfundet besitter bättre förutsättningar att tillhanda resurser än andra. Gemensamt och differentierande ska tolkas tillsammans, och inte som en dimension utan den andra. Differentieringen ska sammanfoga spänningen mellan behovet av globalt agerande med behovet att förstå enskilda länders kapaciteter.

Det finns flera folkrättsliga miljöfördrag som erkänner att utvecklingsländer har en utmaning att förverkliga fördragets förpliktelser och därför föreskrivs särbehandling för att underlätta implementeringsförfarandet. Differentiering genom implementering kan genomföras genom försenat efterlevnadsschema, tillstånd att anta basår, försening i rapporteringsscheman bl.a. Kontexten skapas med stöd av ingressen i instrumenten. Ingressen måste innehålla själva kontexten av bestämmelsen. Denna form av differentiering är inte att prioritera självständigt utifrån uppsatsens syfte. Det är en akut situation med plasten i haven och det behövs också ett akut agerande. Att vänta in utvecklingsländerna är inte optimalt för förevarande situation. Det behövs agerande omgående för att plasten ligger fortfarande kvar i havet och fortsätter att vara en miljöförorening så länge ingen gör något åt den.

Det som i dagsläget är mest optimalt och relevant för ansvaret för plast i haven är differentiering med assistans för utvecklingsländerna. Differentieringen innebär att de utvecklade nationerna stödjer utvecklingsstaterna med ekonomiskt eller tekniskt stöd, samt stöd för att underlätta rapporteringsskyldigheter. Det är vanligt förekommande i miljöavtal att det medges att utvecklingsländer ofta har begränsat med ekonomiska medel och att annat måste prioriteras. Genom att kompensera utvecklingsländerna kan de vara deltagande i bekämpandet av miljöproblem.

Det känns som att assistans är den mest relevanta och aktuella formen av differentiering. Detta kan genomföras via antingen finansiell eller teknisk assistans. Genom ekonomiskt stöd underlättas införlivandet av konventionsförpliktelser för utvecklingsländer. Det erkänns i flertalet miljöavtal att utvecklingsländer arbetar med begränsade ekonomiska medel och har oftast andra politiskt brådskande prioriteringar. Genom att överföra ekonomiska kompensationer för utvecklingsländers deltagande ges det en chans för utvecklingsländerna att engagera sig och delta i ansträngningen att bekämpa klimathot, och också ges möjlighet att utveckla sitt samhälle i en

önskvärd riktning som kommer gynna hela globala samfundet i framtiden. Vissa miljöavtal reglerar ekonomiska bistånd, medan andra samlar in och levererar medel till utvecklingsländerna. Enligt UNFCCC, m.fl., ska industriländer tillhandahålla nya och ytterligare finansiella resurser för att ge utvecklingsländerna en chans att möta de fullständiga och konstant ökande utgifterna för att kunna uppfylla sina åtaganden i enlighet med respektive fördrag. För att betala ut bistånd används ofta olika fonder, bl.a. GEF. Stater som är berättigade att söka bistånd framkommer ofta ifall de uppfyller behörighetskriterier utifrån aktuellt instrument eller att staten är enligt Världsbanken berättigad till lån. Det är upp till utvecklarna av det nya instrumentet att sätta upp kriterier som ska vara gällande för det nya instrumentet som reglerar uppstädningen av plastföroreningen. Man vill försöka försäkra utvecklingsländernas behov och krav på att fonder är demokratiskt styrda och att det hela tiden finns nya och ytterligare finansieringskällor att tillgå. Endast fonder kommer inte att ge en heltäckande problemlösning för plasten som befinner sig på det fria havet. Det är inte helt klart hur finansiell stöd kan understödja skadereparationen på det fria havet. De länder som har en finansiell förmåga och också därmed ansvar, blir de som mest effektivt kommer att kunna genomföra uppstädningen av plastföroreningen. Finansiell överföring kan hjälpa utvecklingsländerna istället att uppdatera sin sophantering för att säkerställa att tillförseln av avfall i haven begränsas. Det blir emellertid en mer preventiv åtgärd.

Sista formen av assistans är teknik. Detta är ännu en metod för att förverkliga CBDR. Överförandet av teknik får emellertid inte bli för avancerat för utvecklingslandet. Tekniken kommer att vara extremt viktig för att kunna effektivt hitta lösningar på uppstädningen av havet. Frågan är om utvecklingsländerna har förmåga att faktiskt bygga den tekniken som behövs även om de skulle få stöd av industriländerna. Det är svårt att genomföra tekniköverföring. Det är oftast privata aktörer som äger rättigheterna till ny och aktuell miljöteknik och dessa står utanför statens kontroll. Det krävs oftast ett incitament för företagen för att de ska vilja sprida sin teknik och få avkastning för sin investering. Det är också en krånglig fråga om vem som har rätt till de immateriella rättigheterna vid en överföring. Det är emellertid teknik som kommer att krävas för att lösa förevarande föroreningar. Det måste utvecklas teknik som kan hantera plastupptagning och även om man hade gett både finansiell och tekniskt stöd är det oklart om utvecklingsländerna är i ett utvecklingsstadium där de skulle gynnas av den sortens utveckling eller om de hade behövt satsa mer på tekniken inne på land för att få igång en fungerande avfallshantering först. Vikten av denna princip borde vara på det historiska ansvaret som rättvist tillhör industriländerna, eftersom de har producerat och förbrukat plast längst. Uppstädningen ska ses som ett globalt samarbete, vilket ska bekostas av industriländerna som besitter möjligheten till att vidareutveckla tekniken vi har idag och de finansiella medlen för att stödja uppställningsprojektet.

7 Slutsats

Uppsatsens syfte är att söka efter svar på en lösning på att städa upp haven från plast. Det söktes svar på en rättvis ansvarsfördelning mellan världens stater för plastuppstädningen, och om det finns historiskt ansvar att gottgöra den skada som orsakats förr i tiden. Plast som slängts i haven för 50 år sedan finns fortfarande kvar idag. Det är bevisat att plast snarare bryts i mindre bitar än att det bryts ner. Eftersom plast inte bryts ner är det också logiskt att argumentera att så länge plasten ligger i haven och kontinuerligt skadar miljön pågår också ett brott mot de konventionerna som reglerar plastförorening. Ansvaret sträcker sig bak i tiden, men inte längre än till att människan fick kunskap om hur skadligt plast är för naturen. UNCLOS fördömer plastförorening, men det är i princip allt den gör. När det kommer till reglerandet av verkställighet förskjuts ansvaret till extern lagstiftning. Den vägleder hur andra instrument ska föra upp skydd för den marina miljön, men är alldeles för generellt formulerad för att egentligen utgöra ett egentligt skydd i sig självt. Det ges inte heller något stöd för att kunna utkräva ansvar av stater för redan utförda föroreningar. UNCLOS är en bra utgångspunkt men ger inte svar på uppsatsens frågeställning.

MARPOL förbjuder, via bilaga V, all plastförorening av haven. Alla former av plast omfattas och det är ett brott mot konventionen om plast släpps ut på grund av oaktsamhet eller olycka. Konventionen fördömer och sanktionerar plastförorening. Till skillnad mot UNCLOS, som hänvisar till extern lagstiftning och reglering läggs ansvaret att hantera brott mot konventionen på den stat fartyget är registrerad i. Det spelar ingen roll var på havet en överträdelse av konventionen skett, det är oavsett detta flaggstatens skyldighet att lagföra överträdelsen och sanktionera i sådan utsträckning att framtida brott avskräcks. MARPOL ger ett bra skydd för att hindra att föroreningar sker, men liksom UNCLOS är den ofullkomlig när den ska appliceras på redan skedda föroreningar som inte går att separera eller härleda till en specifik incident. Det går inte att utröna något historiskt ansvar från MARPOL. Det går inte heller hitta någon reglering som förespråkar rättvis ansvarsfördelning som tar hänsyn till staters olika förutsättningar.

Londonprotokollet, liksom både UNCLOS och MARPOL, förbjuder bortskaffandet av plast i haven. Jämfört med de nyss nämnda konventionerna har Londonprotokollet en gnutta ambition när det gäller viljan att eliminera plastföroreningen som sker genom dumpning. Likt de andra två instrumenten brister även Londonprotokollet i hur sådan eliminering borde ske. Protokollet överför ansvaret på de enskilda nationerna att ta fram tillvägagångssätt för att ställa upp ersättningsskyldigheter ifall brott mot konventionen skulle ske. Det är förorenaren som ska betala, men det framkommer inte om skada ska repareras. Vad som innebär med eliminering utvecklas inte, och det är oklart om det är den existerande plasten i havet som ska elimineras eller om ambitionen bara är att förhindra att framtida föroreningar sker.

Alla tre konventioner förbjuder plastförorening, men de saknar regler för redan föregångna föroreningar och lokalisera vem som ska ansvara för den skada som skett, och egentligen fortsätter att ske så länge plasten ligger i havet. Det går inte att fastställa hur skada ska repareras, alla konventioner hänvisar till annan lagtext som diskuterats ovan, om detta är en ambition för konventionerna eller om de endast syftar till att motverka att skada uppstår. Oavsett, det är inte ologiskt att argumentera att ifall det är förbjudet att förorena haven med plast borde det också föreligga ett ansvar att reparera den skada som skett. Plast bryts inte ner, det bryts sönder och utgör ett kontinuerligt hot mot den marina miljön så länge den ignoreras. Det är inte långsökt att argumentera att det finns ett kvarliggande historiskt ansvar att återställa skada.

No-harm och preventionsprincipen ger grund för att man vid utövandet av egna naturresurser inte kan skada annan mark, inkl. områden där det fattas jurisdiktion. Principerna finns inte endast för att skydda andra staters intressen utan även miljön som en egen entitet. Principen om förorenaren betalar försöker förena miljöskydd med ekonomisk verksamhet. Huvudsyftet är att säkra att samtliga miljö- och sociala kostnaderna ingår i det slutliga marknadspriset. Här brister plastproducenterna att räkna in vilken kostnad plast egentligen ger upphov och var den kostnaden i slutändan hamnar – nämligen på det offentliga och skattebetalarna. Miljöskadliga varor borde kosta mer för att med tiden motivera konsumenter att investera i annat material. Den billiga produktionskostnaden av plast gör att det finns ingen marknad för att utveckla och använda annat material än plasten. Detta är ett stort problem, att plast är så tillgängligt och billigt att det ges bort i reklamsyfte. Plast tappar allt värde när det har förbrukats, oftast efter att ha brukats en gång, och därför gör det inget heller, på ett ekonomiskt plan, att slänga bort plastföremålet oavsett var den hamnar. Det skapas ingen ekonomisk förlust för konsumenten eller producenten. Det är den externa negativa effekten som måste internaliseras i priset för att kostnaden inte ska tillfalla utomstående tredje part som inte haft någon användning av plastföremålet som flyter runt i våra hav. Denna förhållning till plastens marknadspris finns inte ännu idag och därför kan inte PPP hjälpa oss att lösa problemet med uppstädningen av plast eftersom den inte kan härleda historiskt ansvar eller ger möjlighet till att beakta länders olika omständigheter och förutsättningar.

Uppstädningen ska ske på det fria havet där det fattas jurisdiktion och anspråk på suveränitet. För att klara av uppstädningen av haven från plast måste alla stater samarbeta. Det är alltså ett globalt samarbete som behövs för att lösa förevarande problem på ett område som saknar jurisdiktion. CBDR är en princip som kodifierar historiskt ansvar. Principen fastställer att det föreligger ett ansvar trots att det inte går att bevisa och härleda varje plastföremål i havet till ett specifikt föroreningstillfälle. Det historiska ansvaret innebär att det är logiskt och rimligt att det blir industriländerna som ska tillhandahålla de mesta av resurserna och vara den drivande parten för att komma igång med uppstädningsprocessen. Även om assistans är en väldigt stor komponent av principen blir det inte så relevant i detta scenario eftersom det är endast det

fria havet där jurisdiktion fattas som omfattas av uppsatsens frågeställning. Det är det historiska ansvaret som måste tilldelas industristaterna, som är lösningen, och egentligen inte assistansen till utvecklingsländerna som läggs i fokus. Även om industristaterna aldrig ska sluta stödja utvecklingsstaterna så är det viktiga att industristaterna i detta akuta läge lägger sina resurser att finansiera och utveckla nödvändig teknik så att uppstädningen kommer i gång, för det är den bästa lösningen hittills.

Att beakta det historiska ansvaret samt ansvaret över den exporterade avfallet från industristaterna realiserar en rättvis ansvarsfördelning mellan världens stater. Utvecklingsländerna borde få både tekniskt och finansiellt stöd för att utveckla sin avfallshantering och försöka strypa tillförseln av plast från flodmynningar, samtidigt som fokus måste läggas av industristaterna på att börja tömma havet på plast. Det historiska ansvaret lägger bördan på industriländer att återställa och reparera den skada de orsakat på grund av år av förorening av havet. Så länge plasten finns kvar i havet utgör den en kontinuerlig skada på den marina miljön och den bryts sönder i mindre och mindre bitar som endast blir svårare att fånga och hantera. Det är bara att acceptera fakta att havet inte kommer att lösa upp plasten, lika lite som ansvaret kommer försvinna för den som förorenar havet.

Käll- och litteraturförteckning

Konventioner och andra traktatstexter

- Förenta nationernas stadga, 1945.
- The Vienna Convention on the Law of Treaties, 1969.
- Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter (Londonkonventionen), 1972.
- Förenta nationernas konferens om mänsklig miljö (Stockholmsdeklarationen), 1972.
- The International Convention for the Prevention of Pollution from Ships (MARPOL), 1973.
- United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS, havsrättskonventionen), 1982.
- The Montreal Protocol on Substances that Deplete the Ozone Layer, 1987.
- Rio-deklarationen 1992.
- 1996 Protocol to the Convention in the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter, 1972.
- Kyotoprotokollet, 1997.
- United Nations Convention on the Law of Non-Navigational Uses of International Watercourses, 1997.
- The Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants (POP), UN Doc, 2001.

Litteratur

- Atapattu, Sumudu A., Emerging principles of international environmental law, 2006,
- Bokareva, Olean, Multimodal Transportation under the Rotterdam Rules: Legal Implications for European Carriage of Goods and Quest for Uniformity, 2015, Lund.

- Cecily, Rose, *An Introduction to Public International Law*, 2022, Cornwall.
- Churchill, R.R., Lowe, A.V., *The law of the sea* uppl.3, 1999, Manchester.
- Dupuy, Pierre-Marie, Viñuales, Jorge E., *International environmental law*, second edition, 2018, Storbritannien.
- Faure, Michael (ed), *Elgar encyclopedia of environmental law, Multilateral Environmental Treaties Volume V*, 2017, Cheltenham.
- Honkonen, Tuula, *The Common but Differentiated Responsibility Principle in Multilateral Environmental Agreements*, 2009, Alphen Aan Den Rijn, Netherlands.
- Linderfalk, Ulf, *Folkrätten i ett nötskal*, uppl. 3 m.fl. 2020, Lund.
- Rajamani, Lavanya, *Differential Treatment in International Environmental Law*, 2006, Oxford.
- Rothwell, Donald R, Stephens, Tim, *The International Law of the Sea*, 2010 Portland.
- Sands, Phillippe, Peel, Jacqueline *Principles of International Environmental Law*, 2018, Storbritannien.

Artiklar

- Cortat, Luisa, Goncalves, Simonetti, Faure, Michael, Gerbert, *The Changing Landscape of Regulations in the Mining Industry Article International Law Instruments To Address The Plastic Soup*, i tidningen William & Mary Environmental Law and Policy Review Volume 43 (2018-2019) Issue 3, 2019.

- French, Duncan, Developing States and International Environmental Law: The Importance of Differentiated Responsibilities, i tidningen: The International and Comparative Law Quarterly , Jan., 2000, Vol. 49, No. 1.
- LI, W.C., Science of the Total Environment: Plastic waste in the marine environment: A review of sources, occurrence and effects, 2016, Hongkong.
- de Sadeleer, Nicolas, Environmental Principles: From Political Slogans to Legal Rules, 2002 (published online 2010), oxford.

Broschyrer och informationshäften från organisationer

- EU: Särskild rapport, Principen om förorenaren betalar: tillämpas inte konsekvent i EU:s miljöpolitik och miljöåtgärder (SV 2021) Europeiska Revisionsrätten.
- IMO Publication, The London Protocol what it is and why it is needed, London Protocol 1996-2016 Global treaty at the forefront of protecting our oceans for present and future generations, 2016.
- International Maritime Organisation, Focus on IMO, MARPOL - 25 years, 1998.
- IMO, Review of the Current State of Knowledge Regarding Marine Litter in Wastes Dumped at Sea Under the London Convention and Protocol, Final Report, London, 2016.
- OECD Guiding Principles Concerning the International Economic Aspects of Environmental Policies, 1972.
- OECD, The Polluter Pays Principle: Definition, Analysis, Implementation, 2008, OECD Publishing, Paris.

- UNEP, Addressing Marine Plastics: A Systemic Approach, Stocktaking Report, 2018.
- UNEP and GRID-Arendal, Marine Litter Vital Graphics 2016.
- UNEP, From Pollution to Solution: A Global Assessment of Marine Litter and Plastic Pollution –2021.
- UNEP, Marine Plastic Debris and Microplastics – Global lessons and research to inspire action and guide policy change, 2016.
- UNEP, THE STATE OF PLASTICS World Environment Day Outlook 2018.
- WWF report, Plastics: the Costs to Society, the Environment and the Economy, 2021, report for WWF by Dalberg.

Hemsidor

- <http://www.basel.int/> (besökt 25.04.2023).
- <https://www.eea.europa.eu/themes/climate/ozone-depleting-substances-and-climate-change-1/ozone-depleting-substances-2022> (besökt 01.05.2023).
- <https://www.icj-cij.org/case/1> (besökt 01.05.2023).
- <https://icj-cij.org/case/135>, (besökt 14.04.2023).
- <https://icj-cij.org/home> (besökt 01.05.2023).
- [https://www.imo.org/en/about/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Prevention-of-Pollution-from-Ships-\(MARPOL\).aspx](https://www.imo.org/en/about/Conventions/Pages/International-Convention-for-the-Prevention-of-Pollution-from-Ships-(MARPOL).aspx) (besökt 06.04.2023).
- <https://www.imo.org/en/About/Pages/Default.aspx>. (besökt 01.05.2023).

- <https://www.imo.org/en/OurWork/Environment/Pages/Garbage-Default.aspx> (besökt 11.04.2023).
- <https://www.imo.org/en/OurWork/Environment/Pages/Garbage-Default.aspx> (besökt 11.04.2023).
- <https://www.imo.org/en/OurWork/Environment/Pages/London-Convention-Protocol.aspx>, (besökt 06/03/23).
- <https://www.kemi.se/kemikalier-i-vardagen/kemikalier-i-material/plast/det-har-ar-plast> (besökt 11.01.2023).
- <https://www.oecd.org/about/document/ratification-oecd-convention.htm>.
- <https://www.oecd.org/general/Key-information-about-the-OECD.pdf>.
- <https://ourworldindata.org/plastic-waste-trade> (besökt 26.01.2023).
- <https://www.pca-cpa.org/en/about/> (besökt 29.04.2023).
- <https://pca-cpa.org/en/cases/1/> (besökt 29.04.2023).
- <https://www.regeringen.se/4ae353/contentassets/7ebbd13bf964c17b5b6281d5a75d754/so-198836.pdf>, (besökt 15.11.2022).
- <https://www.un.org/bbnj/> (besökt 25.04.2023)
- https://legal.un.org/riaa/cases/vol_III/1905-1982.pdf.
- <https://www.unep.org/plastic-pollution> (besökt 01/09/2022).
- <https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/historic-day-campaign-beat-plastic-pollution-nations-commit-develop> (besökt 2022-09-05).

- <https://www.wwf.org.au/news/blogs/the-true-cost-of-plastics> (besökt 25.01.2023).

EU-lagstiftning:

- Fördraget C 326/47 om Europeiska unionens funktionssätt (konsoliderad version).
- Direktiv 91/271/EEG om rening av avloppsvatten från tätbebyggelse.
- Direktiv 91/676/EEG om nitrater.
- Ramdirektiv 2000/60/EG.
- Direktiv 2007/60/EG om översvämning.
- Direktiv 2009/128/EG om bekämpningsmedel.
- Direktiv 2020/2184 om dricksvatten.